

AZ EMBERI JOGOK EURÓPAI BÍRÓSÁGÁNAK ÍTÉLETEIBŐL

AZ EGYEZMÉNY 8. CIKKE A MAGÁN- ÉS CSALÁDI ÉLETHEZ VALÓ JOG

*Høiness Norvégia elleni ügye*¹

Az ügy körülményei. A kérelmező jól ismert ügyvéd Norvégiában, aki korábban egy talk show háziasszonya volt, valamint nyilvános viták aktív résztvevője. A Hegnar Online internetes portál cikkeket tett közzé a kérelmezőről, illetve egy gazdag, idős özvegyemberrel folytatott kapcsolatáról, akitől 2011-ben örökölt. Az öröklési ügygel széles körben foglalkozott a média. A Hegnar Online weboldalhoz tartozott egy fórum is – egy külön webcímen, amelyhez az online újságon keresztül lehetett hozzáférni –, ahol az olvasók vitákat indíthattak és hozzászólásokat tehettek. A fórumon nem volt szerkesztői tartalom; az összes tartalmat a felhasználók generálták, és a felhasználók regisztráció nélkül, anonim módon kommentelhettek. Norvégia egyik legnagyobb vita-fórumán havonta több mint 200 000 hozzászólást posztoltak. 2010 novemberében több kommentet is közzétettek névtelenül a kérelmezőről: „Szexi csaj! Ki az eseted?” – „Ismerek valakit, aki ismer valakit, aki megdugta.” – „Csak bekötött szemmel k*rnék vele. Ez a nő piszkosul ronda! Úgy néz ki mint egy k*rvai!” – „Még mindig azzal a szakállas medvével b*szik?”

A kérelmező 2011 májusában rágalmazás miatt polgári eljárást indított az oslói városi bíróságon a Hegnar Media AS és a Hegnar Online szerkesztője ellen. Állítása szerint megsértették a becsületét, ugyanis a fórumon tett három hozzászólás szexuális zaklatásnak minősíthető, és szerinte az alperesek ugyanolyan szerkesztői felelősséggel tartoznak a hozzászólásokért, mintha azok olvasói levelek volnának egy nyomtatott lapban. Az alperesek azzal érveltek, hogy nem volt tudomásuk a kommentekről, illetve a kommenteket rögtön eltávolították, amint tudomást szereztek azokról. 2012 januárjában a városi bíróság az alperesek javára döntött. Úgy ítélte meg, hogy a kommentek nem minősülnek jogellenes rágalmazásnak, mivel nem alkalmasak a kérelmező becsületének vagy jó hírvéneke megsértésére. A bíróság szerint a kommentek ízléstelenek, vulgárisak, nem helyénvalóak, ugyanakkor összességében komolytalanok.

A kérelmező fellebbezett. 2013 októberében a borgartingi felsőbíróság arra a következtetésre jutott, hogy a hozzászólások – bár nem helyénvalóak, komolytalanok és ízléstelenek – nem rágalmazóak. A kérelmező kártérítési igénye csak akkor lehet sikeres, ha megfelelően bizonyítani tudja az alperesek felróhatóságát ('sufficient culpability') azt illetően, hogy nem tettek elegendő erőfeszítést a vitatott kommentek felkutatására, majd eltávolítására. A felsőbíróság rámutatott, hogy a honlapon „figyelmeztető gombok” voltak, amelyekre rákattintva az olvasók jelenthették a kommenteket, és arra, hogy a fórumnak moderátora is volt. Mivel azt követően, hogy a kérelmező e-mail-ben értesítést küldött, két kommentet gyorsan eltávolítottak, a harmadik hozzászólást pedig a portál moderátora magától törölte, nem volt ok a Hegnar Online felelősségének megállapítására. A felsőbíróság a városi bíróság perköltségekkel kapcsolatos döntését is helybenhagyta, és 183 380 norvég koronát (kb. 20 050 eurót) ítelt meg az alpereseknek. A kérelmező fellebbezését a legfelsőbb bíróság elutasította.

*A döntés.*² A kérelmező szerint azzal, hogy a hazai hatóságok nem védték meg kellően a magánélet tisztelben tartásához való jogát, és a perköltségek megfizetésére kötelezték, az Egyezmény 8. cikkével ellentétesen jártak el. A kérelmező szerint a Hegnar Online alkalmazott ugyan egy „figyelmeztető gomb” alapján működő rendszert, és a szerkesztőség néhány tagjának feladata volt a fórum tartalmának figyelemmel kísérése, de mindez egyértelműen elégtelennek bizonyult a fórumon közzétett nagy mennyiségű komment kezelésére. A kérelmező nem volt abban a helyzetben, hogy azonosíthassa a névtelen kommentelőket; feljelentést kellett volna tennie a rendőrségen, de még így sem lehetett volna biztosítani a kommentelők személyazonosságának kiderítését. A kérelmező elismerte, hogy a harmadik fél hozzászólásaiért való felelősség negatív következményekkel járhat a véleménynyilvánítás szabadságára az interneten, de fenntartotta, hogy mivel a szóban forgó weboldal az egyik legnagyobb vitaforum Norvégiában, ez a felelősség nem járna semmilyen jelentős negatív hatással.

A Bíróság ezúttal is megismételte, hogy a jó hírnév védelméhez való jog a 8. cikk által védett magánélet tisztelben tartásához való jog részét képezi. A jelen esetben nem egy állami cselekvés a kérdés,

hanem a hazai bíróságok által a kérelmező magánéletének nyújtott védelem állítólagos elégtelensége. Bár a 8. cikk lényegi célja, hogy megvédje az egyént a hatóságok önkényes beavatkozásaival szemben, az államot nem csupán arra kötelezi, hogy tartózkodjon az ilyen beavatkozástól: ezen a negatív kötelezettségvállaláson túl pozitív kötelezettségei is vannak az államnak, amelyek magukban foglalhatják a magánélet tiszteletben tartásának biztosítását célzó intézkedések elfogadását, még az egyének egymás közötti viszonyainak terén is. A Bíróság a Delfi AS Észtország elleni ügyre³ alapozva a következő szempontokat azonosította, amelyek relevánsak a kérdéses beavatkozás konkrét értékeléséhez: a kommentek kontextusa; a társaság által alkalmazott intézkedések annak érdekében, hogy megelőzzék vagy eltávolítsák a rágalmazó hozzászólásokat; a kommentek tényleges szerzőinek felelőssége a közvetítők felelősségének alternatívájaként; a hazai eljárások következményei a társaságra. A kérdés tehát az, hogy az állam megfelelő egyensúlyt teremtett-e a kérelmező magánélet védelméhez fűződő joga és az online hírportál, valamint a fórum házigazdájának véleménynyilvánítás szabadságához való joga között.

A városi bíróság a kérelmezőről szóló kommenteket nem találta rágalmazónak. A Bíróság hozzátette, hogy nem szükséges mélyrehatóan vizsgálni a vitatott hozzászólások természetét, mivel azok semmi esetre sem minősülnek gyűlöletbeszédnek vagy erőszakra uszításnak. A Bíróság nem vitatta a kérelmező azon állítását, miszerint jelentős akadályokkal szembesült volna, ha keresetet kívánt volna indítani a hozzászólásokat író névtelen személlyel vagy személyekkel szemben. Ami a kommentek kontextusát illeti, a Bíróság figyelembe vette, hogy a Hegnar Online egy nagy kereskedelmi hírportál népszerű vitaforumokkal. A hazai bíróságok ítéleteiből azonban nem látszik, hogy a fórumokat beillesztették-e a hírfelületre, és ezáltal a szerkesztői cikkek folytatásának lehet-e ezeket tekinteni. Ami a Hegnar Online által alkalmazott intézkedéseket illeti, egyrészt működött egy moderálási rendszer a fórumok tartalmára vonatkozóan, másrészt az olvasók is rákattinthatnak a „figyelmeztető gombokra”, ha jelteni kívántak egyes a kommenteket.

A moderátorok két hozzászólást tizenhárom perccel azután töröltek, hogy értesítést kaptak azokról. A harmadik hozzászólást az egyik moderátor magától törölte, mielőtt az arról szóló értesítést kézhez kapta volna. A felsőbb bíróság a fórum hozzászólásainak ellenőrzése érdekében bevezetett intézkedések átfogó vizsgálatát és értékelését követően – figyelembe véve, hogy az ellenőrzés csak utólagos, és hogy a kommentelőknek nem kellett regisztrálniuk – úgy

találta, hogy a hírportál és annak szerkesztője megfelelően járt el. A Bíróság rámutatott, hogy a kérelmező ügyét hazai szinten két bíróság vizsgálta meg érdemben, mielőtt a legfelsőbb bíróság elutasította a fellebbezését. A hazai bíróságok áttekintették az ügy releváns szempontjait, és a Bíróságnak nincs oka arra, hogy más nézőponttal helyettesítse a hazai bíróságok érveit. A fentiekre tekintettel a Bíróság megállapította, hogy a hazai bíróságok mérlegelési jogkörükön belül jártak el, amikor egyensúlyoztak a kérelmező 8. cikk szerinti jogai és a hírportál, valamint a vitafórum házigazdájának véleménynyilvánítás szabadságához való joga között.

A megítélt perköltségeket illetően a Bíróság megjegyezte, hogy azok nem tartalmaztak semmilyen síkérődít. Az ügyet két bírósági eljárás is teljes körűen megvizsgálták, és mindkét esetben jelentősen csökkentették a térítendő költségek mértékét. A hazai bíróságok úgy találták, hogy nincs ok eltérni attól a kiindulási ponttól, hogy a pernyertes fél díjait és költségeit meg kell téríteni. A Bíróság arról győződött meg, hogy hazai bíróságok megfelelően biztosították a kérelmező 8. cikk szerinti jogait.

Kóczián Sándor

AZ EGYEZMÉNY 8. ÉS 10. CIKKEI A MAGÁN- ÉS CSALÁDI ÉLETHEZ VALÓ JOG ÉS A VÉLEMÉNNYILVÁNÍTÁS SZABADSÁGA

Khadija Ismayilova Azerbajdzsán elleni ügye⁴

Az ügy körülményei. A kérelmező oknyomozó újságíró, aki a Szabad Európa Rádió azerbajdzsáni részlegénél (Azadliq Radio) dolgozott riporterként és szerkesztőként. A rádió adásai gyakran kritizálták a kormányt, a korrupcióval és az emberi jogok megsértésével is foglalkoztak. 2010 és 2012 között a kérelmező egy cikksorozatot tett közzé az azerbajdzsáni elnököt és családját érintő állítólagos korrupciós ügyekről. A kérelmező szerint azóta, amióta elkezdett a kormányt kritizáló beszámolókat közölni, különféle fenyegetésekben és megfélemlítésekben volt része. 2012 márciusában fenyegető levelet kapott, amelyhez mellékeltek hat állóképet egy olyan videóból, amelyet a hálózobájában rejtett kamerával vettek fel. A felvételt, amelyen ő és az akkori barátja volt látható szex közben, üzenet kísérette: „K*rva, tartózkodj attól, amit csinálsz, különben megszégyenülsz!” Nem sokkal ezután a videót közzétették az interneten. Időközben három újság is cikket tett közzé, ame-

lyek a kérelmezőt a professzionalizmus hiányával, kormányellenes elfogultsággal, erkölcstelen viselkedéssel és „szexbotrányokban” való érintettséggel vádolták meg. A kérelmező néhány nappal később több rejtett kamerát, egy újonnan telepített második telefonvonalat, valamint a kamerák felvételeinek továbbításához használt adatkábeleket fedezett fel a lakásában.

A kérelmező 2012 márciusában bejelentést tett az ügyészségen a levél- és a magánszférájába való beavatkozás miatt, panaszolva, hogy újságírói tevékenysége miatt zsarolták meg. Arra kérte az ügyészséget, hogy garantálják a biztonságát, vizsgálják ki az ügyet, és vonják felelősségre a fenyegetésért és a videóért felelős személyeket. Az ügyészség büntetőeljárást indított. 2012 áprilisában a kérelmező sajtóközleményt tett közzé, amelyben kritizálta a bakui városi ügyészséget, amiért nem folytatott megfelelő nyomozást, és panaszt nyújtott be a főügyészséghez. A kérelmező nyilvános panaszaira válaszul a főügyészség és a bakui városi ügyészség egy közös nyilatkozatot – helyzetjelentést – adott ki a nyomozás állásáról. A jelentés szerint a kérelmező hamis információkat terjesztett a médiában a vizsgálat állítólagos elégtelenségéről, és megpróbált a nyilvánosság körében „negatív véleményt kialakítani” a hatóságok munkájáról. A közlemény rámutatott arra, hogy számos nyomozati lépést tettek, tanúkat hallgattak ki, köztük a kérelmező barátját, a barátait, a kollégáit és a családtagjait. A jelentés közzétette a tanúk teljes nevét és a foglalkozásukat, valamint a kérelmező lakcímét és a videóban szereplő barátja személyazonosságát is.

2012 júniusában a kérelmező polgári jogi keresetet nyújtott be, azzal érvelve, hogy a magánéletével kapcsolatos részletes információk közzététele jogellenes és indokolatlan beavatkozást valósított meg a magánélet tiszteletben tartásához fűződő jogába. A bíróság a keresetet elutasította azzal az indokkal, hogy a helyzetjelentés célja annak ellensúlyozása volt, hogy a kérelmező nyilvános panaszai eredményeként a nyilvánosság negatív véleményt formáljon a nyomozó hatóságokról. A kérelmező fellebbezett, amit a bíróságok elutasítottak.

*A döntés.*⁵ A kérelmező az Egyezmény 8. cikkére hivatkozva azt állította, hogy az állam – a fenyegető levél, a lakásába telepített rejtett kamerák, és a titokban készített videofelvételek közzététele kapcsán – közvetlenül felelős a magánéletébe történő, rendkívül sérelmes betolakodásért. Illetve, az állam nem tett eleget azon pozitív kötelezettségének, hogy megvédje a magánülethez való jogát, mivel nem folytatott hatékony vizsgálatot a felelősök azonosítása érdekében, és nem biztosított jogorvoslati lehetőséget a nyomozó hatóságok téltelenségével szemben.

A Bíróság egyrészt úgy ítélte meg, hogy nem lehetett „ésszerű kétséget kizáró módon” megállapítani az állam közvetlen felelősségét a kérelmező magánszférájába való súlyos behatolásért. A kérelmező érvelése közvetett bizonyítékokon, valamint megerősítést és további vizsgálatot igénylő állításokon alapult. Másrészt viszont az államnak az Egyezmény 8. cikke értelmében kötelessége volt kivizsgálni a kérelmező emberi méltóságát, magánéletét súlyosan, kirívóan és rendkívül intenzíven sértő cselekményeket – a fenyegető levél elküldését, a vezetőkek és a videokamerák telepítését a lakásában, a magánélete legintimebb mozzanatainak titokban történő filmezését, majd a nyilvános megszégyenítését a videofelvétel terjesztése révén.

Noha a kérelmező ellen elkövetett bűncselekmények egy nyilvánvalóan gondosan megtervezett és végrehajtott művelet részeinek tűntek, a hatóságok jelentős hibákat vétve, késedelmesen végezték ügyet kivizsgálását. Az ügy irataiban nincsen például arra utaló információ, hogy a nyomozó hatóságok e tekintetben bármit is tettek volna annak érdekében, hogy azonosítsák a videók közzétételéhez használt honlapok tulajdonosait és/vagy üzemeltetőit, valamint a videók készítőit és feltöltőit. A nyomozó hatóságok nem vizsgálták, hogy a bűncselekménysorozat összefügghetett-e azzal a körülménnyel, hogy a kérelmező egy közismert, a kormánnyal szemben rendkívül kritikus oknyomozó újságíró volt. A kérelmező panaszai ellenére nem történt előrelépés a vizsgálatban. Figyelembe véve a hatóságok jelentős hibáit az ügy kivizsgálásának módját illetően, valamint az eljárás elhúzódását, a Bíróság megállapította, hogy a hatóságok nem teljesítették arra vonatkozó pozitív kötelezettségüket, hogy hatékony bűnügyi nyomozás lefolytatásával biztosítsák a kérelmező magánéletének megfelelő védelmét. Ennélfogva az Egyezmény 8. cikkét megsértették.

A kérelmező a 8. cikk alapján azt is panaszolta, hogy a hatóságok által közzétett helyzetjelentésben szereplő személyes információk nyilvánosságra hozatala jogellenes és indokolatlan beavatkozásnak minősült a magán- és családi életének tiszteletben tartásához fűződő jogába. A Bíróság megismételte, hogy a magánélet fogalma tág, nincs kimerítő meghatározása, és kiterjed a személy fizikai és szellemi integritására is. A 8. cikk nem korlátozódik azon „belső kör” védelmére, amelyen belül az egyén a választása szerint élheti személyes életét, és amelyből teljes mértékben kizárhatja a külvilágot; védi a más emberekkel, illetve a külvilággal való kapcsolatok kialakításának jogát is. A magánélet szakmai vagy üzleti jellegű tevékenységeket is magában foglalhat. A Bíróság azt is kimondta, hogy mindenkinek joga van elvo-

nultan élni, távol a nem kívánt figyelemről. Továbbá, egy személy lakcíme személyes információknak minősül, és mint ilyen, élvezi az Egyezmény 8. cikke által biztosított védelmet. Az egyén magánéletével kapcsolatos információk tárolása és közzététele a 8. cikk 1. bekezdésének hatálya alá tartozik. A nyilvános információ a magánélet körébe tartozhat, amennyiben azt szisztematikusan gyűjtik és rögzítik a hatóságok birtokában lévő dokumentumokban.

A jelen esetben az ügyészség által a sajtóban közzétett helyzetjelentés felfedte a kérelmező lakcímét, az akkori barátjával fennálló kapcsolat tényét, a barátja teljes nevét és foglalkozását, valamint a kérelmező családtagjait, barátait és kollégáit teljes nevét és foglalkozását. A Bíróság úgy ítélte meg, hogy a fenti információk összességében a kérelmező magánéletével kapcsolatosak, így a nyilvánosságra hozott információk összességét a magánélet (nem pedig, ahogy a kérelmező megjelölte, családi élet) védelmének követelményei fényében kell megvizsgálni. A Bíróság rámutatott, hogy az információkat a nyomozás során szerezték meg, és nem merült fel a 8. cikk alapján kérdés olyan rutinszerű nyomozati lépésekkel kapcsolatán, mint például a kérelmező lakását felkereső személyek azonosítása vagy a tanúkénti kihallgatásuk. Mindazonáltal, az információk nyilvánosságra hozatala a főügyészség és a bakui városi ügyészség által kiadott sajtóközleményben egyértelműen beavatkozást jelentett a kérelmező magánélet tiszteletben tartásához fűződő jogába.

A kormány nem tudta bizonyítani sem a legitim célt, sem a beavatkozás szükségességét. Azzal érvelt, hogy a helyzetjelentés célja az volt, hogy „tájékoztatassa a nyilvánosságot a nyomozás állásáról, és hogy ellessúlyozzák annak lehetőségét, hogy a nyilvánosság a kérelmező nyilvános panaszai eredményeként negatív véleményt formáljon a nyomozó hatóságokról”. A kérelmező azonban nem azt panaszolta, hogy a nyomozó hatóságok tájékoztatták a nyilvánosságot a vizsgálat előrehaladásáról, hanem az érzékeny személyes részletek túlzott és felesleges közzétételét. A Bíróság szerint a nyilvánosságot tájékoztatni lehetett volna a hatóságok által megtett nyomozati lépések természetéről (tanúk kihallgatása, tárgyi bizonyítékok vizsgálata stb.) úgy is, hogy közben tiszteletben tartják a kérelmező magánszféráját. A kormány nem magyarázta meg, hogy milyen legitim célt szolgált az, hogy nyilvánosságra hozták a kérelmező partnerének kilétét és címét, akit titokban és jogellenesen filmeztek a saját otthonában intim tevékenységek közben, és akit később megfenyegettek, a róla készült videókat pedig nyilvánosan terjesztették.

A kérelmező magánszférájának védelme kiemelkedő fontosságú volt, tekintettel arra, hogy magát a

bűnügyi nyomozást – amelyről a hatóságok állítólag tájékoztatni kívánták a nyilvánosságot – a magánéletébe való indokolatlan és kirívó beavatkozás miatt indították. A helyzet maga hívta fel a hatóságokat arra, hogy óvatosan járjanak el, és ne súlyosbítsák a kérelmező magánszférájának sérelmét. A fentiekre tekintettel a Bíróság kimondta, hogy a beavatkozás nem volt indokolt, és az Egyezmény 8. cikkét megsértették.

A kérelmező a fenyegető levél, a rejtett kamerák lakásába történő jogtalan telepítése, a titokban készült videók internetes terjesztése, a róla szóló újságcikkek kormányközeli újságokban való közzététele, a nyomozás eredménytelensége, az ügyészség tétlenségével szembeni jogorvoslati lehetőségek hiánya, valamint a helyzetjelentés nyomozó hatóságok általi közzététele mellett azt is panaszolta, hogy az állam megsértette az Egyezmény 10. cikke szerinti kötelezettségeit.

A Bíróság gyakran hangsúlyozta a véleménynyilvánítás szabadsága alapvető szerepét egy demokratikus társadalomban, különösen arra való tekintettel, hogy a sajtó közérdekű információkat és eszméket oszt meg, amelyekhez a nyilvánosságnak joga van hozzájutni. A Bíróság azt is megismételte, hogy a véleménynyilvánítás szabadságának – amely az egyik előfeltétele egy demokrácia működésének – valódi, hatékony gyakorlása nemcsak az állam be nem avatkozási kötelezettségétől függ, de pozitív védelmi intézkedésekre is szükség lehet, még az egyének egymás közötti viszonyainak terén is. Azaz Egyezmény 10. cikke szerinti pozitív kötelezettségek kifejezetten arra kötelezik a részes államokat, hogy az újságírók hatékony védelmét szolgáló rendszer létrehozása mellett olyan kedvező környezetet teremtsenek, amelyben minden érintett személy részt vehet a nyilvános vitában, és félelem nélkül kinyilváníthatja véleményét és gondolatait, akkor is, ha azok ellentétesek a hatóságok vagy a közvélemény jelentős része által támogatott állásponttal, vagy akár irritálóak, megdöbbenőek a közvélemény számára.

Továbbá, a Bíróság többször hangsúlyozta, hogy a véleménynyilvánítás szabadságába való beavatkozás „dermesztő hatással” lehet a szabadság gyakorlására, és ez még inkább így van az újságírók ellen elkövetett súlyos bűncselekmények eseteiben, ami rendkívül fontossá teszi ilyen esetekben, hogy a hatóságok ellenőrizzék a bűncselekmény és az újságíró szakmai tevékenysége közötti lehetséges kapcsolatot. A Bíróság ezért úgy vélte, hogy a kérelmező panaszának egészét az állam 10. cikk alapján fennálló pozitív kötelezettségei szempontjából kell megvizsgálni. A Bíróság figyelembe vette az újságírók véleménynyilvánítási szabadságát és biztonságát érintő, az azer-

AZ EGYEZMÉNY 10. CIKKE
A VÉLEMÉNYNYILVÁNÍTÁS
SZABADSÁGA

*Mariya Alekhina és mások Oroszország elleni ügye*⁶

bajdzsáni helyzetről szóló jelentéseket, melyeket az Európa Tanács Emberi Jogi Főbiztossága, a beavatkozó civil szervezetek, valamint maga a kérelmező ismertetett. A Bíróságnak tehát tudomása volt az újságírók különböző módokon, akár fizikai támadás révén is zajló üdözéséről az országban, valamint arról az általános benyomásról, hogy az ilyen cselekedetek büntetlenek maradnak, tekintettel arra, hogy a felelősöket ritkán állították bíróság elé. A Bíróság szerint egy ilyen környezet súlyosan dermesztő hatást gyakorolhat a véleménynyilvánítás szabadságára, beleértve az újságírók és más médiaszereplők „társadalom éber őre” szerepét, valamint a nyílt és erőteljes nyilvános vita szükségességét.

A jelen esetben a kérelmező egy közismert oknyomozó újságíró, és a vele szemben elkövetett bűncselekmények nyilvánvalóan az újságírói tevékenységéhez kapcsolódtak; a zaklatásnak nem volt más valószínűsíthető indítéka. A kérelmező maga fejezte ki aggodalmait és félelmeit amiatt, hogy az újságírói munkáját megbosszulandó, összehangolt kampány áldozatává vált, és többször felhívta erre a hatóságok figyelmét. Ilyen körülmények között, tekintettel azokra a jelentésekre, amelyek a véleménynyilvánítás szabadságának általános helyzetéről szólnak Azerbajdzsánban, a Bíróság úgy ítélte meg, hogy a nyilvános megaláztatást, valamint a kérelmező magán-szférájába történő kirívó és indokolatlan betolakodást jelentő cselekmények az újságírói tevékenységéhez kapcsolódtak – illetve a hatóságoknak a vizsgálat során úgy kellett volna tekinteniük ezekre, mintha amelyek kapcsolódhatnak. Ebben a helyzetben a 10. cikk előírja az alperes állam számára, hogy pozitív intézkedéseket hozzon a kérelmező újságírói véleménynyilvánítási szabadságának védelmére – a 8. cikk szerinti pozitív kötelezettsége mellett, hogy megvédje őt a magánéletébe történő betolakodástól. Ugyanakkor, bár a hatóságok büntetőeljárást indítottak a kérelmező ellen elkövetett cselekményekkel kapcsolatban, az ügy kivizsgálása során jelentős hibák és késedelmek voltak tapasztalhatóak. Ezenkívül az újságokban közzétett – a kérelmező szerint kormánypárti – cikkek, valamint a kérelmező magánéletével kapcsolatos információk hatóságok általi indokolatlan nyilvánosságra hozatala tovább súlyosbította a helyzetet, ellentétesen „az újságírást védő környezet szellemével”.

Ebből következően az alperes állam nem teljesítette arra vonatkozó pozitív kötelezettségét, hogy megvédje a kérelmezőt a véleménynyilvánítási szabadságának gyakorlásában. Ennélfogva a 10. cikket megsértették.

Kóczyán Sándor

Az ügy körülményei. A kérelmezők az orosz feminista Pussy Riot punkzenekar tagjai, akik rögtönzött performanszokon adták elő dalaikat Moszkva különböző nyilvános helyszínein. A kérelmezők szerint a dalaik „világosan és határozottan megfogalmazott politikai üzeneteket tartalmaztak, amelyek a kormányt kritizálták, és kifejezték támogatásukat a feminizmus, a kisebbségek jogai és a folyamatos politikai tiltakozások iránt”. 2012. február 21-én a moszkvai Megváltó Krisztus székesegyház oltáránál próbálták meg előadni a „Punk Prayer – Virgin Mary, Drive Putin Away” („Punk ima – Szűz Mária, távolítsd el Putyint!”) című dalukat. A performansz célja az volt, hogy helytelenítsék az akkori oroszországi politikai helyzetet, valamint Kirill pátriárka, az orosz ortodox egyház vezetőjének viselkedését, aki erősen bírálta a 2011. decemberi parlamenti választások eredménye és a 2012. március elején esedékes elnökválasztás elleni, országszerte zajló nagyszabású utcai tüntetéseket. A székesegyházban néhányan tartózkodtak, köztük azok az újságírók, akiket a zenekar tagjai hívtak meg, hogy tudósítsanak az eseményről. A performansz alig több mint egy percig tartott, mert az örök gyorsan kiszorították az épületből a zenekart. A tagok az előadásról készült videófelvételt feltöltötték a zenekar honlapjára és a YouTube videómegosztó portálra. Röviddel ezután a kérelmezőket letartóztatták, büntetőeljárást indítottak ellenük, és több mint öt hónapig előzetes letartóztatásban tartották őket.

2012 augusztusában a Hamovnyicseszki kerületi bíróság a kérelmezőket a büntető törvénykönyv 213. § (2) bekezdése alapján „vallási gyűlölet által motivált huliganizmus és ellenségeskedés” (garázdaság) miatt elítélte. A kerületi bíróság rámutatott, hogy a kérelmezők élénk színű ruhát és símaszokot viseltek, gyors mozdulatokat tettek, obszcén kifejezéseket használtak, egyéb sértő kijelentésekkel kísérve. Megállapította, hogy az ilyen viselkedés „nem tartja tiszteletben az ortodox egyház kánonjait”, valamint „más vallások képviselői és azok az emberek, akik nem tartják magukat hívőnek, szintén [elfogadhatatlannak találják] ezt a viselkedést”. A bíróság arra a következtetésre jutott, hogy a kérelmezők cselekedetei „az emberek nagy csoportjának érzéseit támadták és sértették”, és nem fogadta el, hogy azokat nem a „vallási gyűlölet és ellenségeskedés motiválta”. A kérel-

mezőket két év börtönbüntetésre ítélte. A határozat ellen benyújtott valamennyi fellebbezésüket elutasították.

2012 novemberében a Zamoszkvoreckij kerületi bíróság a szélsőségeség elleni küzdelemről szóló törvény 1., 12. és 13. §-a alapján az előadásról készült, interneten elérhető videótartalmat szélsőségesnek nyilvánította, és betiltotta az ahhoz való hozzáférést. A döntést a bíróság nyelvész szakértők jelentésére alapozta, akik a videókat szélsőséges természetűnek ítélték. A kérelmezők egyike sem vett részt az eljárásban. Az első két kérelmezőt nem is tájékoztatták az eljárásról.

*A döntés.*⁷ A kérelmezők azt panaszolták, hogy a 2012. február 21-i performanszuk miatti fogva tartásuk és elítélésük súlyos, indokolatlan és aránytalan beavatkozásnak minősült a véleménynyilvánítási szabadságukba. Azzal érveltek, hogy a daluknak kifejezett politikai üzenete volt. Azért választották a Megváltó Krisztus székesegyházat a fellépésükhöz, mert az orosz ortodox egyház pátriárkája ezt a helyszínt politikai beszédhez használta: a székesegyházban bírálta a Putyin elnök elleni tüntetéseket, és bejelentette, hogy támogatja a harmadik elnöki ciklusra készülő Putyint. A dalukban állami és egyházi tisztviselőket bíráltak, a hivatali funkciójuk gyakorlását illetően. A kérelmezők szerint a hazai bíróságok megállapítása, miszerint a tettük sértő volt az ortodox hívók számára, szintén nem volt megalapozott, mivel a performanszuk mintegy másfél percig tartott, és csak a székesegyházban dolgozó féltucat ember volt a tanúja.

A kormány azzal érvelt, hogy a kérelmezők nyilvánvalóan provokatív célú viselkedése egy vallásgyakorlást szolgáló helyen – amely az orosz ortodox közösség egyik szimbóluma, és amelyet a kérelmezők kifejezetten az erősebb provokatív hatás miatt választottak – a székesegyházban dolgozókat és az odalátogató keresztényeket célozta meg, aláásta a toleranciát, és nem tekinthető az Egyezményben foglalt jogok normál gyakorlásának. Hangsúlyozta, hogy a kérelmezőket nem azokért az eszmékért vagy véleményekért – legyen az politikai vagy vallási – büntették meg, amelyeket közölni szándékoztak, hanem azért, amilyen formában tették. A Bíróságnak a közlés kontextusát és nem a tartalmát kell figyelembe vennie. A kérelmezők magatartása nem lehetett „hozzájárulás a nyilvános vita bármely formájához, ami az emberi ügyek előremozdítását szolgálja”, csupán provokatív cselekedetnek, nyilvános zavarkeltésnek tekinthető, ami indokolatlan beavatkozásnak minősül mások vallásszabadságába. Ilyen körülmények között az államnak kell intézkedéseket tennie, hogy megvédje a 9. cikk szerinti jogokat, és hogy megbün-

tesse azokat, akik az istentisztelet célját szolgáló helyek megsértéséért felelősek, illetve a véleményük ki nyilvánítása összeegyeztethetetlen a 9. cikk szerinti jogok gyakorlásával.

A Bíróság kialakult ítélkezési gyakorlata szerint a 10. cikk nem csupán a nézetek és információk tartalmát, hanem azok megjelenítési formáit is védi. A Bíróság számára az első kérdés az volt, hogy a cselekedetek, amelyekért a kérelmezőket büntetőeljárás alá vonták, és később bebörtönözték, az Egyezmény 10. cikke szerinti „véleménynyilvánítás” fogalma alá tartoztak-e. Emlékeztetett arra, hogy a 10. cikk hatálya a művészi kifejezés szabadságára is kiterjed, és biztosítja a különféle kulturális, politikai és társadalmi információk és eszmék nyilvános cseréjében való részvétel lehetőségét. Mindazok, akik művészeti alkotást hoznak létre, adnak elő, terjesztenek vagy állítanak ki, hozzájárulnak az információk és eszmék cseréjéhez, ami elengedhetetlen egy demokratikus társadalomban. Ebből ered az államnak az a kötelezettsége, hogy ne avatkozzon be indokolatlanul a fentiek véleménynyilvánítási szabadságába. A Bíróság azt is leszögezte, hogy a vélemények magatartás révén is kifejezhetők. A Bíróság számára az a cselekedet, amit a kérelmezők „performanszként” írtak le, a magatartás és a verbális véleménynyilvánítás keverékét képezi, és a 10. cikk hatálya alá tartozó művészi és politikai véleménynyilvánítás egy formájának minősül. A fentiekre tekintettel a Bíróság úgy ítélte meg, hogy a kérelmezők elleni büntetőeljárás, ami börtönbüntetést eredményezett, beavatkozásnak minősült a véleménynyilvánítási szabadságukba.

A Bíróságnak különös alaposággal kell megvizsgálnia azokat az eseteket, amikor a nemzeti hatóságok nem erőszakos magatartást szankcionálnak börtönbüntetéssel. A kérelmezők fel kívánták hívni a polgárok és az orosz ortodox egyház figyelmét arra, hogy helytelenítik az oroszországi politikai helyzetet, valamint Kirill pátriárka és más papok álláspontját az oroszországi városokban a közelmúltbeli parlamenti választások és a közeledő elnökválasztás kapcsán zajló utcai tüntetésekről. Ezek közérdekű témák, és mivel a kérelmezők cselekménye ezekre a témákra irányult, a cselekménnyel hozzájárultak az oroszországi politikai helyzetről, valamint a parlamenti és elnöki hatalom gyakorlásáról szóló vitához. A Bíróság ennek kapcsán megismételte, hogy a politikai beszéd korlátozásának igazolásához rendkívül meggyőző érvekre van szükség. A politikai beszéd széleskörű korlátozásának egyedi esetei pedig kétségtelenül összefüggnek azzal, hogy az adott állam mennyire tartja tiszteletben a véleménynyilvánítási szabadságát.

A Bíróság ugyanakkor arra is rámutatott, hogy a szabad véleménynyilvánítás elismert fontosságára el-

lenére a 10. cikk nem ad szabadságot e jog bármely fórumon történő gyakorlására. Így nem jogosít fel automatikusan magánterületre, állami tulajdonban lévő ingatlanokba vagy kormányzati hivatalokba (például minisztériumokba) való belépésre sem. Ha olyan épületben kerül sor egy művészi előadásra vagy egy politikai beszédre, amely a nagyközönség előtt nyitva áll, akkor is megkövetelhető – a hely jellegétől és funkciójától függően – bizonyos magatartási szabályok tiszteletben tartása. Jelen ügyben a kérelmezők performansa a Megváltó Krisztus székesegyházban zajlott, amit úgy lehet tekinteni, mint az istentisztelet célját szolgáló helyre vonatkozó magatartási szabályainak megsértését. Ennélfogva bizonyos szankciók kiszabását elvben igazolhatja mások jogainak védelme. A kérelmezőket azonban kifejezetten bűncselekménnyel vádolták, és börtönbüntetésre ítélték őket. A Bíróság rámutatott, hogy a kérelmezők cselekménye nem zavart meg semmilyen vallási szertartást, és nem okozott sérelmet a székesegyház épületében tartózkodó embereknek vagy bármilyen kárt az egyházi tulajdonban. Mindezt figyelembe véve a kiszabott büntetés a szóban forgó cselekmény képest nagyon szigorú volt.

Fontos körülmény, hogy a bíróságok nem vizsgálták a dal szövegét, hanem a döntésüket elsősorban a kérelmezők sajátos magatartására alapozták. A Bíróság megismételte, hogy számos tényezőt vesz figyelembe az erőszakot, gyűlöletet vagy intoleranciát szító vagy igazoló kijelentésekkel – legyen szó verbális vagy nonverbális közlésekről – kapcsolatos esetekben, amikor arról kell döntenie, hogy az adott kijelentések közlőinek véleménynyilvánítási szabadságába való beavatkozás „szükséges-e egy demokratikus társadalomban”. Kérdés, hogy a kijelentést feszült politikai vagy társadalmi légkörben tették-e. Az ilyen háttér megléte általában arra a következtetésre vezeti a Bíróságot, hogy a beavatkozás valamilyen formája indokolt volt. Az is kérdés, hogy a kijelentések – méltányosan értelmezve és közvetlen vagy tágabb összefüggésükben nézve – erőszakra történő közvetlen vagy közvetett felhívásnak, illetve az erőszak, a gyűlölet vagy az intolerancia igazolásának tekinthetők-e. Ennek megítélése során a Bíróság különösen érzékeny az etnikai, vallási vagy más csoportokat támadó vagy negatív fényben feltüntető kijelentésekre. A Bíróság figyelmet fordít a kijelentések megfogalmazásának módjára is, és hogy – közvetlenül vagy közvetett módon – vezethetnek-e káros következményekhez.

A jelen esetben a kérelmezőket „vallási gyűlölet által motivált huliganizmusért” ítélték el. A Bíróság elfogadta, hogy mivel a kérdéses magatartást egy székesegyházban tanúsították, azt sok ember sértőnek

találhatta, köztük a templomba járók is. Azonban a Bíróság nem talált olyan elemet a hazai bíróságok elemzésében, ami megalapozta volna azt a megállapítást, hogy a kérelmezők magatartása vallási gyűlöletet keltett. A hazai bíróságok kijelentették, hogy a kérelmezők öltözködési módjukkal és viselkedésükkel nem tartották tiszteletben az ortodox egyház kánonjait, és mindez egyes emberek számára elfogadhatatlannak tűnhet, de nem elemezték a performansz kontextusát. Nem vizsgálták, hogy a kérelmezők cselekedetei erőszakra felhívásnak, illetve az erőszak, a gyűlölet vagy az intolerancia igazolásának tekinthetők-e. Azt sem vizsgálták, hogy azok káros következményekhez vezethetnek-e.

A Bíróság megállapította, hogy a kérelmezők cselekedetei nem tartalmaztak erőszakos elemeket, nem uszítottak erőszakra, illetve nem igazolták a hívők elleni erőszakot, gyűlöletet vagy intoleranciát. Megismételte, hogy a békés és erőszakmentes kifejezési formákat elvileg nem lehet a szabadságvesztés-büntetés kiszabásával fenyegetni. A véleménynyilvánítás szabadságába büntetőjogi szankció formájában történő beavatkozás „dermesztő hatással” járhat e szabadság gyakorlására, amit figyelembe kell venni a kérdéses beavatkozás arányosságának értékelésekor. A Bíróság ezért arra a következtetésre jutott, hogy bizonyos reakciók a kérelmezők cselekedeteire indokolhatók lehetnek egy vallási intézmény magatartási szabályainak megsértése miatt. Azonban a hazai bíróságok nem hoztak fel „megfelelő és elégséges” indokot a büntetőjogi elítélés és a börtönbüntetés igazolására, és a szankciók nem voltak arányosak az elérni kívánt törvényes céllal. Tekintettel a fentiekre, és szem előtt tartva a szankciók kivételes súlyosságát, a Bíróság kimondta, hogy a beavatkozás nem volt „szükséges egy demokratikus társadalomban”, és a 10. cikket megsértették.

Az első két kérelmező azt is panaszolta, hogy az orosz bíróságok megsértették a véleménynyilvánítás szabadságát azzal, hogy szélsőségesnek nyilvánították az interneten elérhető videótartalmat, és megtiltották az ahhoz való hozzáférést. A kérdéses videók a Pussy Riot előadásán készült felvételeket tartalmazták, és a kérelmezők által kezelt internetes oldalakon jelentek meg. Nem volt vitatott, hogy a videófelvételek szélsőségesnek minősítése és interneten való hozzáférhetővé tételének megtiltása a „hatóság általi beavatkozásnak” minősült az első két kérelmező véleménynyilvánítás szabadságához való jogába. A hazai bíróságok a videótartalmakat a szélsőséges elleni küzdelemről szóló törvény 1., 12. és 13. §-a alapján minősítették „szélsőségesnek”, így e törvény képezte a beavatkozás törvényes alapját. A kérelmezők azzal érveltek, hogy az alkalmazandó hazai jogi szabályozás

homályos volt. Különösen a „szélsőséges”, a „szélsőséges tevékenység” és a „szélsőséges tartalmak” meghatározása volt túlságosan széles körű. A Bíróság elfogadta, hogy a beavatkozás az erkölcsök és mások jogai védelmének törvényes célját szolgálta.

A Bíróság megismételte, hogy a 10. cikk 2. bekezdése csak kis teret enged a politikai beszéd vagy a közérdekű kérdésekről folytatott viták korlátozására. Amikor a kifejtett nézetek nem tartalmaznak erőszakra uszítást – kivéve, ha támogatják az erőszakhoz vagy véres bosszúhoz való folyamodást, ha céljaik elérése érdekében igazolhatónak állítják be a terrorista bűncselekményeket, vagy ha bizonyos emberekkel szemben mély és irracionális gyűlöletet próbálnak kelteni –, a részes államok nem korlátozhatják a nyilvánosság tájékozódáshoz való jogát, még a 10. cikk 2. bekezdésében meghatározott célok alapján sem.

A Zamoszkvorekij kerületi bíróság a videótartalmat szélsőségesnek nyilvánító határozatában a szélsőséges elleni küzdelemről szóló törvény 1. § (1) bekezdésére hivatkozott, amely felsorolja a szélsőségesnek minősülő cselekmények négy típusát: (1) „társadalmi, faji, etnikai vagy vallási viszályok szítása”; (2) „személyek kivételes természetének vagy felsőbbrendűségének propagálása a társadalmi, faji, etnikai, vallási vagy nyelvi hovatartozásuk, illetve a valláshoz való hozzáállásuk alapján”; (3) „az emberi és polgári jogok és szabadságok, valamint a törvényes érdekek megsértése valamely személy társadalmi, faji, etnikai, vallási vagy nyelvi hovatartozásával, illetve a valláshoz való hozzáállásával összefüggésben”; valamint (4) „a fent említett cselekedetek elkövetésére való nyilvános felhívás vagy szélsőséges tartalmak tudatos tömegterjesztése, hasonlóképpen azok előállítása vagy tárolása tömegterjesztés céljából”.

Először is, a kerületi bíróság határozatából kitűnik, hogy az ügyet eldöntő megállapításokat a videótartalom szélsőséges természetéről nem a bíróság tette, hanem a nyelvész szakértők. A bíróság nem értékelte a szakértői jelentést, csupán jóváhagyta a szakértők következtetéseit. A szakértői jelentés messze túlmutatott a nyelvi kérdések taglalásán, lényegében jogilag minősíti a videó tartalmát. A Bíróság ezt elfogadhatatlannak tartotta, és hangsúlyozta, hogy a jogi kérdések eldöntése kizárólag a bíróságokra tartozik. Másodszor, a hazai bíróság nem tett kísérletet a videótartalom elemzésére. Nem határozta meg, hogy a videók mely elemei problematikusak a szélsőséges elleni küzdelemről szóló törvény rendelkezései szempontjából. A bíróság csupán röviden hivatkozott a szakértői jelentés általános megállapításaira. A tényleges indokolás hiánya lehetetlenné tette a Bíróság számára a beavatkozás mögöttes indokának megértését. Az indokolás hiányának fényé-

ben a Bíróság nem volt meggyőződve arról, hogy az „alkalmazott mércék összhangban álltak a 10. cikkben foglalt elvekkel”, és hogy a beavatkozást „a releváns tények elfogadható mérlegelésére alapozták”.

A kérelmezők nem tudták vitatni a szakértői jelentés megállapításait, mivel egyikük sem tudott részt venni az eljárásban. Nem tájékoztatták őket az eljárásról, és a harmadik kérelmező által indított eljárás-hoz való csatlakozási kérelmüket is elutasították. A Bíróság hangsúlyozta, hogy a kérelmezők a hazai szabályozás miatt nem tudtak részt venni az eljárásban, mert az nem biztosítja az érintett felek részvételét a szélsőséges elleni küzdelemről szóló törvény alapján indult eljárásokban. A Bíróság számos esetben megállapította az Egyezmény 10. cikkének megsértését olyan helyzetekben, amikor a hazai jog alapján a kérelmező nem volt képes hatékonyan védekezni az ellene felhozott büntetőjogi vádakkal szemben, mivel nem engedték meg számára az állításai bizonyítását vagy azt, hogy előadhassa a védekezését, például büntetőeljárásban az sértett fél számára biztosított különleges védelem miatt.

Hasonló megfontolások alkalmazandók a szélsőséges elleni küzdelemről szóló törvény alapján indított eljárásokra. A Bíróság véleménye szerint egy hazai bíróság soha nem nyújthat „megfelelő és elegendő” indokokat az Egyezmény 10. cikke által garantált jogokba való beavatkozásra a hatóságok által felhozott érvek mérlegelésén alapuló bírói felülvizsgálat nélkül. Ezért az első és második kérelmező tevékenységének, illetve az általuk előállított tartalom „szélsőségesnek” nyilvánítása céljából indított eljárás – amelyben a hazai jog nem engedte meg a részvételüket, ezáltal megfosztva őket annak lehetőségétől, hogy vitassák az eljárást indító hatóságok állításait a bíróságok előtt – nem tekinthető az Egyezmény 10. cikkével összeegyeztethetőnek. A fentiek alapján a Bíróság arra a következtetésre jutott, hogy a kérelmezők által interneten elérhető tett videótartalmak szélsőségesnek nyilvánítása, és az azokhoz való hozzáférés tilalma nem felelt meg „nyomós társadalmi szükségletnek”, és aránytalan volt az elérni kívánt legitím célhoz képest. A beavatkozás ezért nem volt „szükséges egy demokratikus társadalomban”, és a 10. cikket az első és második kérelmező tekintetében megsértették. Az ítélethez egy részleges különvéleményt fűztek.

Kóczyán Sándor

Savva Terentyev Oroszország elleni ügye⁸

Az ügy körülményei. 2007 februárjában az orosz Komi Köztársaságban a rendőrség megrohmozta egy

újság írodáját. A hivatalos jelentés szerint a rendőrség illegális szoftvert talált a számítógépeken, és ez indokolta a merevlemezek lefoglalását. Az újsággal szembeni rendőri fellépésre röviddel a regionális választások előtt került sor. A rendőri fellépés éles kritikát váltott ki a közösségi médiában és az internetes oldalakon. A Komi Memorial Emberi Jogi Bizottsága sajtóközleményt adott ki, amelyben kritizálta a rendőrség fellépését, a helyi választási kampányhoz kapcsolódó politikai beavatkozásnak minősítve azt. A sajtóközlemény megemlítette, hogy az újság bírálta a helyi hatóságokat, és aktívan támogatót egy jól ismert helyi politikust, aki hosszú ideje konfliktusban állt a hatóságokkal. A Memorial vezetője a sajtóközleményt a livejournal.com oldalon elérhető, népszerű blogján tette közzé, és még aznap három megjegyzéssel egészítette ki, amelyek közül az egyikben a rendőrségről mint „a rezsim hűséges kutyáiról” szólt. A blog felületén a kérelmező ismerősei, más bloggerek és újságírók is írtak az esetről. A kérelmező az egyik ismerősének blogbejegyzéséhez hozzászólást fűzött, amelyben a rendőröket „alsóbbrendűeknek”, „az állatvilág leghátrányosabb és legképzetlenebb képviselőinek” nevezte, illetve sertésekhez hasonlította őket. Emellett azon kívánalmának adott hangot, hogy jó lenne, ha minden orosz város főterén lenne „egy olyan kemence, mint Auschwitzban”, ahol ünnepélyesen elégetnék a „hitetlen zsarukat”.

A kérelmező ellen 2007 márciusában az orosz büntető törvénykönyv 282. cikkének (1) bekezdése alapján, gyűlöletkeltés miatt büntetőeljárás indult. Azzal védekezett, hogy hozzászólásai spontán érzelmi reakciók voltak a Memorial sajtóközleményére, valamint a blogbejegyzésekre. Különbséget tett a becstelen, tiszteletré méltó rendőrök és a tisztességtelen „zsaruk” között, valamint elismerte, hogy az Auschwitzra való utalása túlzás volt, amiért bocsánatot kért a náci koncentrációs táborok egykori foglyaitól és a becstelen rendőröktől. 2008 júliusában a városi bíróság a kérelmezőt egy év felfüggesztett börtönbüntetésre ítélte. Az indokolás szerint „nyilvánosan olyan cselekményeket követett el, amelyek célja gyűlöletre és ellenségeskedésre uszítás, valamint személyek egy csoportjának megalázása méltóságukban egy adott társadalmi csoporthoz való tartozásuk miatt”. A kérelmező a rendőrök iránti személyes ellenszenvtől vezérelve azzal a céllal befolyásolta a nyilvánosságot, hogy erőszakot váltson ki a rendőrök ellen. A bíróság szerint az orosz rendőrök egy nagy társadalmi csoportnak minősülnek, a kérelmező pedig „negatívan befolyásolta a közvéleményt azzal a céllal, hogy társadalmi gyűlöletre és ellenségeskedésre uszítson, eskalálja a társadalmi konfliktusokat és a társadalomban zajló vitákat”. A szöveg az orosz

anyanyelvűek számára egyértelmű volt, nem tette lehetővé a tartalmának és jelentésének másféle értelmezését. A bíróság végül úgy ítélte meg, hogy a kérelmező által elkövetett bűncselekmény különösen kirívó és veszélyes volt a nemzetbiztonságra nézve, mivel az alkotmányos rendszer alapjai és az állambiztonság ellen irányult.

A kérelmező fellebbezésében azzal érvelt, hogy a városi bíróság túlságosan kiterjesztően értelmezte a „társadalmi csoport” fogalmát azzal, hogy a rendőröket mint csoportot is beleértette. 2008 augusztusában a komi köztársaság legfelsőbb bírósága elutasította a fellebbezést. A bíróság szerint a kérelmező kijelentése nem a bűnüldöző szervekre vonatkozó kritika, hanem nyilvános felhívás a rendőrök elleni erőszakra.

*A döntés.*⁹ A kérelmező panasza szerint az interneten tett megjegyzése miatti büntetőjogi elítélése megsértette a véleménynyilvánítás szabadságához való jogát. Azzal érvelt, hogy a beavatkozás nem volt „törvényben meghatározott”, mivel a büntető törvénykönyv 282. cikkének célja az, hogy megvédje a nemzeti, faji, nyelvi és vallási kisebbségeket, valamint a leginkább kiszolgáltatott társadalmi csoportok tagjait, például a homoszexuálisokat. A kérelmező szerint a rendelkezés rendőrségre mint társadalmi csoportra való kiterjesztése a cikk visszaélésszerű alkalmazásának minősíthető, illetve a rendelkezés ilyen értelmezése túlmegy azon, ami ésszerűen elvárható. A kérelmező szerint a vele szemben zajlott büntetőeljárás volt az egyik első olyan eset, amikor a hazai bíróságok a „társadalmi csoport” fogalmába a köztisztviselőket is beleértették. A hozzászólása a tisztességtelen és korrupt rendőrök ellen irányult; őket nevezte „hitetlen zsaruknak”, nem az összes orosz rendőrt. Kritikájának alapja a tömegmédiában megjelent számos cikk volt, amelyek rávilágítottak a bűnüldöző szervek által elkövetett különböző visszaélésekre. A kérelmező szerint soha nem volt az a célja, hogy a rendőrök elleni erőszakra hívjon fel. A szavival metaforikus értelemben utalt a „hitetlen zsaruk” ünnepélyes elégetésére; ezzel azt kívánta kifejezni, hogy a korrupt rendőröket felelősségre kell vonni, és hogy a társadalomnak zéró toleranciát kell mutatnia a rendőri visszaélések és a túlkapások tekintetében. Ugyanakkor elismerte, hogy az Auschwitzra és a náci cik gyakorlatára való hivatkozás nem volt helyénvaló, és ezért sajnálatát fejezte ki. Azt is állította, hogy kommentje nem jelentett veszélyt, mert azt egy kis olvasottságú blogon posztolta, és legfeljebb huszonöt internetfelhasználó olvashatta.

A kormány szerint a beavatkozás az orosz rendőrök jó hírneve és jogai védelmének legitim célját szolgálta. A kérelmezőt olyan szöveg internetes köz-

zétételeért vonták büntetőjogi felelősségre, amelynek közvetlen célja gyűlöletre és ellenségeskedésre való felbujtás, valamint személyek egy csoportja, a rendőrök megalázása méltóságukban. A szöveget egy nyilvánosan hozzáférhető blogon tették közzé, így azt bármely internethasználó elolvashatta. A kormány szakértői jelentésekre is hivatkozott, amelyek megállapították, hogy a komment sértő és megalázó volt a rendőrökre mint csoportra nézve; befolyásolta a közvéleményt azzal, hogy negatív nézeteket fogalmazott meg a rendőrökről azzal a céllal, hogy ellenségeskedést szítson a társadalomban, hogy fokozza a társadalmi konfliktusokat. A hozzászólást nem lehetett a bűnüldöző szervekre vonatkozó (durva) kritikának tekinteni; a kérelmező megalázta a rendőröket mint csoportot méltóságukban, és nyilvánosan erőszakra hívott fel ellenük. A kormány azt is állította, hogy a kifogásolt komment nem járult hozzá semmilyen nyilvános vitához, általánosított, és az volt a célja, hogy az olvasót egy bizonyos társadalmi csoport, a rendőrök ellen fordítsa. A hatóságok toleranciája a bűnüldöző szervek képviselőit gyalázó kifejezésekkel szemben alááshatja az utóbbiak tekintélyét, és a rendőri utasításoknak való ellenszegülésre bátoríthatja a nagyközönséget. A hazai jogszabályok lehetőséget adtak a kérelmezőnek arra, hogy panaszszal éljen bármely rendőri intézkedés ellen, illetve panaszt tegyen bármely rendőri mulasztása miatt, ha úgy ítéli meg, hogy azok a jogait vagy az érdekeit sérelem érte, azonban a kérelmező soha nem nyújtott be ilyen panaszt. A kormány azzal is érvelt, hogy a kérelmezőt egy év felfüggesztett börtönbüntetésre ítélték, így a kiszabott büntetés nem tekinthető aránytalannak.

Nem volt vitatott, hogy a kérelmező büntetőjogi elítélése az orosz büntető törvénykönyv 282. cikkének (1) bekezdésén alapult. A kérelmező azonban kétségbe vonta a rendelkezés alkalmazásának előreláthatóságát, azzal érvelve, hogy az interneten tett hozzászólása miatti elítélése túlmélt az, ami ésszerűen várható volt. A fő kérdés az volt, hogy a kérelmező a vitatott komment kapcsán tudta-e – vagy tudnia kellett-e volna, ha megfelelő jogi tanácsadásban részesül –, hogy a fenti rendelkezés alapján büntetőjogilag felelősségre vonható. A Bíróság elismerte, hogy a szóban forgó területen nehézségekbe ütközhet a jogszabályok teljesen pontos értelmezése, és bizonyos fokú rugalmasságra lehet szükség az orosz bíróságok részéről annak értékelésekor, hogy egy adott cselekmény gyűlöletet és ellenségeskedést szít-e. A Bíróság következetesen úgy ítélte meg, hogy bármely jogágban, beleértve a büntetőjogot is, még az egyértelműen megfogalmazott jogi rendelkezés esetén is elkerülhetetlenül szükség van a bíróságok ér-

telmezésére; a bíróságok feladata éppen a homályos pontok tisztázása és a kétségek eloszlatása.

Oroszország legmagasabb szintű bíróságai valójában csak 2010-ben és 2011-ben – tehát több évvel azután, hogy a kérelmezőt jogerősen elítélték – foglalkoztak a 282. cikk értelmezésével, és adtak némi támpontot a hazai bíróságok számára. Ugyanakkor a hazai bíróságok értelmezése, ami a rendőrséget „társadalmi csoportnak” tekintette, és így a cikk általi védelmet kiterjesztette rá, nem ellentétes a szavak természetes jelentésével. Mindezek alapján úgy tűnik, hogy a kérelmező büntetőügyében a hazai bíróságok olyan jogi kérdéssel szembesültek, amit a bírói gyakorlat még nem tisztázott. A Bíróság elismerte, hogy egy új jogi rendelkezésnek mindig lesznek bizonytalan elemei, amíg azt a hazai bíróságok nem értelmezik és alkalmazzák. A fenti megfontolások fényében a Bíróság úgy vélte, hogy a beavatkozás „törvényben meghatározott” volt, és az értékelésnek arra kell vonatkoznia, hogy az szükséges volt-e egy demokratikus társadalomban.

Ami az erőszakot, gyűlöletet vagy intoleranciát keltő vagy igazoló kifejezésekkel kapcsolatos beavatkozást illeti, a Bíróság megismételte, hogy a tolerancia és az egyenlő bánásmód a plurális és demokratikus társadalmak alapját képezi, és elvben szükségesnek tekinthető, hogy szankcionálják vagy akár megakadályozzák az erőszak, a gyűlölet vagy az intolerancia terjesztését, bátorítását, elősegítését vagy igazolását, feltéve, hogy a korlátozás vagy szankció arányos az elérni kívánt céllal. Természetesen az illetékes állami hatóságoknak lehetőségük van arra, hogy a közrend garantálóiaként eljárva akár büntetőjogi intézkedéseket is foganatosítsanak, ha ez a megfelelő válasz az adott kijelentésre. Ha az ilyen jellegű kijelentések egy egyénnel, egy köztisztviselővel vagy a lakosság egy csoportjával szembeni erőszakra uszítanak, az állam szélesebb mérlegelési jogkört élvez, amikor a véleménynyilvánítás szabadságába történő beavatkozás szükségességét vizsgálja. A vonatkozó esetekben a Bíróság számos tényezőt vesz figyelembe a véleménynyilvánítás szabadságába történő beavatkozás értékelése során. Ezen elvek fényében vizsgálta meg a jelen ügyet is, különös tekintettel a kifogásolt kijelentés természetére és megfogalmazására, a közzététel kontextusára, a potenciálisan káros következményekre, valamint az orosz bíróságok által a beavatkozás igazolására felhozott indokokra.

A kérelmezőt bűncselekménnyel vádolták meg, és felfüggesztett börtönbüntetésre ítélték a rendőrökkel mint „társadalmi csoporttal” szembeni gyűlöletkeltő kijelentések, illetve a rendőrök „fizikai megsemmisítésére” való felhívás miatt. A Bíróság elismerte, hogy a kérdéses szöveg valóban nagyon erős kifeje-

zéseket tartalmazott. Ennek kapcsán megismételte, hogy a sértő nyelvezet a véleménynyilvánítás szabadságának védelmén kívül eshet, ha eléri a féktelen becsmérlés szintjét; de egy sértő megnyilvánulás megítélését a vulgáris kifejezések előfordulása önmagában nem dönti el, mivel azok használata pusztán stilisztikai célokat is szolgálhat. A stílus mint a kifejezés formája a kommunikáció részét képezi, és mint ilyen, a kifejezett eszmék és információk tartalmával együtt védett. A kérelmezőt olyan beszédért ítélték el, amivel a hazai bíróságok megítélése szerint inkább gyűlöletet és erőszakot keltett, mintsem pusztán sértegette vagy rágalmazta a rendőröket. A Bíróság hangsúlyozta, hogy nem minden olyan megjegyzés indokol szabadságvesztéssel járó büntetőjogi elítélést, amelyet egyes személyek vagy csoportok támadónak vagy sértőnek tekintenek. Ezek az érzések, bármennyire is érthetőek, önmagukban nem határozhatják meg a véleménynyilvánítás szabadságának határait. Csak a sértő szavak kontextusának gondos elemzésével lehet értelmes különbséget tenni a 10. cikk által védett sokkoló és sértő megnyilvánulások, valamint azon kijelentések között, amelyek tűrhetetlenek egy demokratikus társadalomban. A jelen ügyben tehát az a kulcsfontosságú kérdés, hogy a kérelmező megjegyzései – összességükben és kontextusukban olvasva – az erőszak, a gyűlölet vagy az intolerancia igazolásának tekinthetők-e.

Ennek kapcsán érdemes megjegyezni, hogy a kérelmező a hozzászólását a Memorial sajtóközleménye által indított vita keretében tette közzé. A vita résztvevői kritikus nézeteket vallottak a hatalommal rendelkezőkről, akik a rendőrséget „a politikai ellenzékkel való harc céljából küldték ki”, és a rendőrség hajlandóságáról, hogy „a rendszer hű kutyái” legyenek, és aktívan részt vegyenek ilyen akciókban. Egyértelmű, hogy a vita tárgya a rendőrség állítólagos részvétele volt a politikai ellenzék elhallgattatásában és elnyomásában a választási kampány időtartama alatt; a vita tehát általános és közérdekű ügyet érintett, és ilyen esetekben a véleménynyilvánítás szabadságának esetleges korlátozásait szigorúan kell vizsgálni. A Bíróság megerősítette, hogy a választásokat megelőző időszakban különösen fontos, hogy minden vélemény és információ szabadon áramolhasson. A kérelmező a vita részeként tett kommentjével érzelmi töltettel utasította el a rendőrség hatalommal való visszaélését, illetve közölte szkeptikus és szarkasztikus véleményét az orosz rendőrség erkölcsi normáiról.

A Bíróság elismerte, hogy a „hitetlen zsaruk auschwitz kemencékben történő ünnepélyes elégetésére” való utalás különösen agresszív és ellenséges. Ám nem volt meggyőződve arról, hogy a megnyil-

vánulást ténylegesen úgy lehet értelmezni, mint a „rendőrök fizikai megsemmisítésére” való felhívást. A „hitetlen zsaruk” elégetése provokatív metaforának, a korrupt rendőrség „megtisztítása” jelképének tekinthető, semmint erőszakra való tényleges felhívásnak. A Bíróság ugyanakkor hangsúlyozta, hogy a fenti megfontolások említése nem tekintendő a kérelmező kifejezésválasztása helyeslésének. Az auschwitz koncentrációs táborokra és a nácik gyilkosságaira való utalás különösen elítélendő példa – egy ilyen kijelentés sértheti a holokauszt túlélőit. Ez utóbbi szempont kapcsán azonban a Bíróság rámutatott, hogy a holokauszt-túlélők jogainak védelmét a hazai bíróságok soha nem terjesztették elő a kérelmező elítélésének indokai között. Ezen a megjegyzésen túl a kérdéses szövegben nem fedezhető fel a nácik gyakorlatának dicsőítésére vagy igazolására irányuló szándék. A Bíróság korábban úgy ítélte meg, hogy az auschwitz koncentrációs táborokra és a holokausztra való hivatkozás önmagában nem elégséges a véleménynyilvánítás szabadságába történő beavatkozás igazolásához, és hogy egy kijelentésnek a mások személyiségi jogaira gyakorolt hatását annak a történelmi és társadalmi kontextusnak a figyelembevételével kell értékelni, amelyben a kijelentést tették. Általánosabban: a tüzzel való megsemmisítés említése önmagában nem tekinthető semmilyen jogellenes cselekményre vagy erőszakra való bátorításnak. A Bíróság korábban elismerte, hogy az ilyen típusú szimbolikus cselekményeket inkább az elégedetlenség és a tiltakozás kifejezésének, semmint erőszakra való felhívásnak kell értelmezni.

A 10. cikk nem csupán a nézetek és információk tartalmát, hanem azok megjelenési formáit is védi. Fontos továbbá, hogy a kérelmező megjegyzései nem támadtak személy szerint azonosítható rendőröket, hanem inkább a rendőrséget mint közintézményt érintették. A Bíróság megismételte, hogy a hivatalos minőségükben eljáró köztisztviselőkkel szemben az elfogadható kritika határai tágabbak, mint a hétköznapi polgárok esetében, és még tágabbak akkor, ha a kritika egy egész közintézményre vonatkozik. Bizonyos fokú mértéktelenség még e határokon belülre eshet, különösen akkor, ha az a köztisztviselők indokolatlan vagy jogellenes magatartására adott reakcióról van szó. A Bíróság hangsúlyozta továbbá, hogy a rendőrséget – a bűnüldöző hatóságot – aligha lehet olyan védtelen kisebbségként vagy csoportként jellemezni, amely a történelem során elnyomást vagy alóbbrendűséget élt meg, vagy amely mélyen gyökerező előítéletekkel, ellenségeskedéssel és diszkriminációval szembesül, vagy más okból kiszolgáltatott, és ezáltal elvben fokozott védelemre tarthat igényt a támadó megnyilvánulásokkal szemben. A Bíróság véle-

ménye szerint a rendőrségnek – az állam biztonsági apparátusának részeként – különösen nagy fokú toleranciát kell tanúsítania a sértő beszédet illetően, kivéve, ha az ilyen beszéd valószínűsíthetően jogellenes tettekhez vezetne, és a fizikai erőszak reális veszélyének tenné ki a rendőrüket. A Bíróság a véleménynyilvánítás szabadságába történő beavatkozás értékelése során csak nagyon érzékeny helyzetekben – politikai feszültség, fegyveres konfliktusok vagy a terrorizmus elleni küzdelem kontextusában – találta úgy, hogy egyes nyilatkozatok a biztonsági erők tagjait fenyegető erőszakra buzdíthatnak, és fogadta el azt, hogy az ilyen kijelentések korlátozása indokolt volt.

A jelen ügyben azonban sem a hazai bíróságok határozatai, sem a kormány beadványai nem utaltak arra, hogy a kérelmező hozzászólásának érzékeny társadalmi vagy politikai háttére lett volna: hogy a régió általános biztonsági helyzete feszült lett volna, összecsapások, zavargások lettek volna, vagy hogy a rendőrséget ellenséges, gyűlölettel teli légkör vette volna körül. Nem utaltak bármi más sajátos körülményre sem, minek folytán a kifogásolt kijelentések hatására a rendőröknek őket fenyegető jogellenes cselekményekkel kellett volna szembenéznie, illetve fizikai erőszak reális veszélyének lettek volna kitéve. Bár a rendőrök „társadalmi csoportnak” minősültek „közös [szakmai] tevékenységük” révén, a hazai bíróságok nem magyarázták meg, hogy miért van szükség ennek a csoportnak a fokozott védelmére; nem utaltak olyan tényezőre vagy körülményre, amit figyelembe véve a kérelmező kommentje valóban bátoríthatja az erőszakot, és ezáltal veszélyeztetheti a csoportot vagy annak valamely tagját. A Bíróság tehát nem győződött meg arról, hogy a hozzászólás az orosz rendőröket fenyegető erőszakra buzdított volna.

Ami a hozzászólás lehetséges hatását illeti, azt egy nyilvánosan hozzáférhető internetes blogon posztolták, és az online közlemények kapcsán a Bíróság korábban már megállapította, hogy a felhasználók által működtetett aktív internetes felületek páratlan platformot nyújtanak a véleménynyilvánítás szabadságának gyakorlására. Ugyanakkor a nyomtatott sajtóhoz képest az internetes tartalommosztás és kommunikáció során az emberi jogokat, illetve szabadságokat érintő sérelem kockázata bizonyosan magasabb. A jogellenes kijelentések – például a gyűlöletbeszéd és az erőszakra uszító beszéd – korábban példátlan gyorsasággal (másodpercek alatt) terjeszthetőek, és néha tartósan is elérhetőek maradnak az interneten. Ugyanakkor nyilvánvaló, hogy egy kis olvasóközönségű blogon közzétett kijelentés elérhetősége, és ezáltal a potenciális hatása nem vetekszik a vezető, nagy látogatottságú oldalakon közzétett kijelentésekével. Ezért lényeges egy online közlés potenciális hatásának érté-

kelésekor annak meghatározása, hogy az adott közlés milyen mértékben éri el a nyilvánosságot.

A kérelmező a hozzászólását egy ismerőse blogján posztolta. A hazai bíróságok megállapították, hogy a blog sokkal népszerűbb volt, mint a kérelmező maga, aminek eredményeként a kifogásolt szöveg – amely egy hónapig korlátozás nélkül elérhető maradt – nagyobb olvasóközönség számára vált hozzáférhetővé. Úgy tűnik azonban, hogy a bíróságok nem próbálták vizsgálni a blog látogatottságát vagy megállapítani a felhasználók tényleges számát arra az időszakra vonatkozóan, amikor a kérelmező hozzászólása elérhető volt. Bár a hozzáférés nem volt korlátozva, látszólag nagyon kevés figyelmet keltett, és úgy tűnik, hogy csak a közzététel miatt indult büntetőeljárás keltette fel a nyilvánosság érdeklődését a komment iránt. Fontos azt is megjegyezni, hogy a kérelmező a vizsgált események időpontjában nem volt ismert blogger vagy a közösségi média népszerű szereplője, sem pedig ünnepelet vagy befolyásos közszereplő, ami felkelthette volna a nyilvánosság figyelmét a hozzászólására, és növelte volna a kifogásolt kijelentések lehetséges hatását. Ilyen körülmények között a Bíróság véleménye szerint annak esélye, hogy a komment elérje, és ezáltal befolyásolja a nyilvánosságot, nagyon alacsony volt.

A hazai bíróságok a kérelmező kijelentésének megfogalmazására összpontosítottak, megállapításait a beszéd formájára és hangnemére korlátozták. Nem próbálták meg elemezni a vitatott állításokat, illetve azt, hogy milyen gondolatokat kívánt közölni a kérelmező. Bár a bíróságok úgy találták, hogy a kérelmező bűncselekménye különösen „kirívó és veszélyes a nemzetbiztonságra”, és „az alkotmányos rendszer alapjai és az állambiztonság” ellen irányult, nem indokolták meg ezt a következtetést. Nem kísérelték meg felmérni, hogy a kijelentések milyen káros következményekkel járhatnak, figyelembe véve a politikai és társadalmi hátteret, illetve azt, hogy milyen körben terjedtek el. A Bíróság ezért kimondta, hogy a hazai bíróságok nem vettek figyelembe minden ténytet és releváns tényezőt, és az indokok nem tekinthetők „megfelelőnek és elégségesnek” a véleménynyilvánítás szabadságába történő beavatkozás igazolásához.

Továbbá, a kérelmezőt büntetőeljárásban ítélték el, és egy év felfüggesztett szabadságvesztést szabtak ki rá. A Bíróság ennek kapcsán megismételte, hogy egy büntetőítélet súlyos szankció, tekintettel más beavatkozási eszközök meglétére. Csak kivételes körülmények között egyeztethető össze a véleménynyilvánítás szabadságával a közérdekű vita keretében elkövetett bűncselekmény szabadságvesztéssel való szankcionálása; leginkább akkor, ha más alapvető jo-

gok súlyos sérelmet szenvedtek, például gyűlöletbeszéd vagy erőszakra uszítás esetében. A kérelmező szövege azonban nem bátorított erőszakra. Habár a vitatott kijelentések megfogalmazása valóban támadó, sértő és indulatos volt, a kijelentések mégsem minősíthetők az orosz rendőrök elleni gyűlöletre vagy erőszakra való felbujtásnak. Amint azt a Bíróság megjegyezte, inkább a kérelmező érzelmi reakciójáról van szó a rendőrségi visszaéléseket illetően, és nem állapítható meg, hogy a hozzászólása alkalmas lenne arra, hogy erőszakot idézzen elő az orosz rendőrökkel szemben, és ezáltal nyilvánvaló és közvetlen veszélyt teremtsen, ami a kérelmező büntetőeljárását és elítélését szükségessé tenné.

A Bíróság hangsúlyozta: létfontosságú, hogy az erőszakot, gyűlöletet vagy intoleranciát felkavaró, előmozdító vagy igazoló kifejezések elleni büntetőjogi rendelkezések egyértelműen és pontosan határozzák meg a vonatkozó bűncselekmények körét, és a rendelkezéseket szigorúan értelmezzék annak elkerülése érdekében, hogy az állam mérlegelése az ilyen bűncselekmények miatti büntetőeljárások megindítását illetően túlságosan széles körűvé váljon, és a szelektív végrehajtás révén tere nyíljon a visszaéléseknek. Mindezek alapján a Bíróság arra a következtetésre jutott, hogy a kérelmező büntetőjogi elítélése nem felelt meg „nyomós társadalmi szükségletnek”, és aránytalan volt az elérni kívánt jogszerű céllal. A beavatkozás tehát nem volt „szükséges a demokratikus társadalomban”, és a 10. cikket megsértették.

Kóczián Sándor

*Ibragim Ibragimov
és mások Oroszország elleni ügye¹⁰*

Az ügy körülményei. A kérelmezők ellen az ügyészség két polgári peres eljárást indított Said Nursi könyveinek kiadása miatt. Az első eljárás 2006-ban indult, ennek során a Nursi által a XX. század első felében írt művekből összeállított, „Risale-I Nur” címen kiadott gyűjteményt szélsőségesnek nyilvánították, és betiltották. A második, 2008-ban indult eljárásban az ügyészség arra kérte a bíróságokat, hogy a szóban forgó gyűjtemény egyik kötetét – a „Tizedik Szó: A Feltámadás és a Túlvilág” címűt – nyilvánítsák szélsőségesnek, és rendeljék el minden nyomtatott példány elkobzását. Ezt megelőzően a harmadik kérelmező megbízott egy kiadót, hogy nyomtassák ki a könyvet. Az eljárás során azt a tájékoztatást nyújtották, hogy a Said Nursi műveiben szereplő nézetek a főáramú iszlám szerint mérsékeltnek számítanak.

A bíróságok a 2007-ben és 2010-ben hozott ítéleikben szélsőségesnek minősítették a szóban forgó műveket. A szélsőségesség elleni küzdelemlről szóló törvény alapján úgy találták, hogy a könyvek vallási vizsályt szítanak, és a muszlim hit felsőbbrendűségét hirdető propagandának minősülnek. A bíróságok szakértői jelentésekre támaszkodtak, amelyek megállapították, hogy a művek „megalázó leírásokat, kedvezőtlen és negatív értékeléseket tartalmaztak emberekről a vallási hovatartozásuk alapján”. A bíróságok elutasították a kérelmezők által benyújtott összes bizonyítékot, többek között muszlim vallási szakértők és iszlámmal foglalkozó tudósok véleményét is, arra hivatkozva, hogy mivel nem nyelvészekről vagy pszichológusokról van szó, nem illetékesek a vitatott szövegek jelentésének megítélésében. A második eljárásban, 2008 decemberében a bíróság ismét kimondta, hogy a kérdéses könyv szélsőségesnek tekinthető. Több részletet is idézett a könyvből, amely a muszlimokat „hűségesnek” és „igaznak” írja le, míg mindenki mást „kicsapongónak”, „haszontalan szájhősnek”, „kis embernek”, valamint kinyilatkoztatja, hogy nem muszlimnak lenni „végtelenül nagy bűn”. A kérelmezők valamennyi fellebbezését elutasították.

*A döntés.*¹¹ A kérelmezők szerint az orosz bíróságok megsértették az Egyezmény 9. cikkében biztosított vallásszabadsághoz, valamint a 10. cikkben biztosított véleménynyilvánítás szabadságához fűződő jogaikat azzal, hogy Said Nursi iszlámról szóló könyveit – amelyeket kiadtak, valamint vallási és oktatási célokra használtak – „szélsőségesnek” nyilvánították. A kormány először is az Egyezmény 17. cikkére hivatkozott. A Bíróság hangsúlyozta, hogy a 17. cikk alkalmazására, aminek eredménye a kérelmező által, a Bíróság előtt folyó eljárás során érvényesíteni kívánt, Egyezményben foglalt jog gyakorlásának megtagadása lehet, csak kivételes és szélsőséges esetekben kerülhet sor. A 10. cikket érintő esetekben csak akkor lehet alkalmazni, ha elsősre egyértelmű, hogy a kifogásolt kijelentések arra irányultak, hogy e cikket eltérítsék valódi céljától, a véleménynyilvánítás szabadságát az Egyezmény értekeivel egyértelműen ellentétes célokra használva. Mivel a 17. cikk alkalmazása tekintetében döntő jelentőségű, hogy a kérelmező kijelentései gyűlölet, erőszak vagy intolerancia szítására irányultak-e – ami a jelen esetben nem állapítható meg elsősre –, ezért a kérdést a 10. cikk alapján kell érdemben elbírálni.

Tekintettel arra, hogy a jelen eset a kérelmezők által közzétett művek, illetve kiadott könyvek terjesztésének tilalmára vonatkozott, a Bíróság úgy ítélte meg, hogy a panaszait a 10. cikk alapján kell megvizsgálni. Megjegyezte, hogy a véleménynyilvánítás

szabadsága és a vallásszabadság kérdései a jelen ügyben szorosan összekapcsolódnak. A szóban forgó művek ugyanis Korán-magyarzatok, és a kérelmezők vallási célokra, például vallásoktatáshoz kívánták a műveket használni. A Bíróság ezért az esetet a 10. cikk alapján, a 9. cikk fényében értelmezve vizsgálta meg. Nem volt vitatott, hogy Said Nursi által írt művek „szélsőségesnek” minősítése, valamint a kérelmezők eltiltása a művek kiadásától és terjesztésétől „hatóság általi beavatkozásnak” minősült a véleménynyilvánítás szabadságába, tekintettel a művek vallási jellegére, illetve a kérelmezők azon szándékára, hogy a műveket vallási célokra használják. A vitatott intézkedések célja a zavargás megelőzése, valamint az ország területi integritásának, a közbiztonságnak és mások jogainak védelme volt.

A Bíróság emlékeztetett arra, hogy a vallásos meggyőződéssel összefüggésben általános követelmény, hogy biztosítsák a 9. cikkben garantált jogok békés gyakorlását, beleértve azt a kötelezettséget, hogy el kell kerülni, amennyire csak lehetséges, az olyan véleményeket, amelyek indokolatlanul bántóak és sértőek másokra nézve, és nem járulnak hozzá a nyilvános vita semmilyen formájához, „amely az emberi ügyek előremozdítását szolgálja”. Ugyanakkor a Bíróság hangsúlyozta, hogy azok, akik vallási meggyőződésük szabad kinyilvánítása mellett döntenek – függetlenül attól, hogy egy vallási kisebbség vagy többség tagjai – nem várhatják el ésszerűen, hogy minden kritikától mentesüljenek. Tolerálniuk kell vallásuk mások általi elutasítását, valamint a hitükkel ellentétes tanok hirdetését is. A Bíróság továbbá úgy ítélte meg, hogy bizonyos demokratikus társadalmakban szükségessé válhat, hogy szankcionálják vagy akár megakadályozzák az intolerancián – beleértve a vallási intoleranciát is – alapuló gyűlölet terjesztését, bátorítását, elősegítését vagy igazolását, feltéve, hogy az alkalmazott korlátozás vagy szankció arányos az elérni kívánt céllal. A Bíróság különös érzékenységet mutat az etnikai, vallási vagy más csoportokat támadó vagy negatív fényben feltüntető kijelentések tekintetében, megállapítva, hogy azok elmentések az Egyezmény alapjául szolgáló értékekkel, nevezetesen a toleranciával, a társadalmi békével és a diszkriminációmentességgel. A Bíróság hangsúlyozta továbbá, hogy az egyes emberekkel szemben mély és irracionális gyűlöletet keltő kijelentések értelmezhetők erőszakra való buzdításnak. A gyűlöletkeltéshez tehát nincs szükséges kifejezetten erőszakra vagy más bűncselekményekre való felhívásra. A társadalom egyes csoportjainak sértegetése, nevetéssé tétele vagy rágalmozása arra készítheti a hatóságokat, hogy a gyűlöletbeszéd elleni harcot vá-

lasszák a véleménynyilvánítás szabadságának felelősen gyakorlóival szemben.

A részes államoknak számára általában adott bizonyos mérlegelési jogkör, amikor a véleménynyilvánítás szabadságának korlátozása olyan kijelentések kapcsolatban merül fel, amelyek sérthetik a személyes meggyőződés körébe tartozó vallási meggyőződést, illetve vallási gyűlöletre vagy intoleranciára uszítanak. Nincs egységes európai felfogás arról, hogy mit jelent a „mások jogainak védelme” a vallási meggyőződés sérelmével kapcsolatos ügyekben. Hogy mi okozhat jelentős sérelmet egy személy számára a vallási meggyőződését illetően, az időről-időre és helyről függően is jelentősen változik, különösen egy olyan korban, amelyet a vallások és a felekezetek növekvő száma jellemez. Az állami hatóságok elvileg jobb helyzetben vannak ahhoz, hogy véleményt formáljanak ezen kritériumokról, valamint a korlátozás szükségességéről, ha felmerül, hogy egyesek védelmet igényelnek a legmélyebb érzéseiket, meggyőződésüket súlyosan sértő megnyilvánulásoktól.

A hatóságok mérlegelési jogköre azonban nem korlátlan. A Bíróság feladata, hogy végleges döntést hozzon a korlátozás Egyezményvel való összeegyeztethetőségéről, ami annál is inkább szükséges, mivel a mások vallási meggyőződésének tiszteletben tartására vonatkozó fogalom meglehetősen széles, és az állítólagosan sértő tartalmakkal szembeni fellépés felveti a véleménynyilvánítás szabadságába történő túlzott beavatkozás kockázatát. Az előzetes korlátozással járó ügyek ugyancsak szigorú vizsgálatot tesznek szükségessé. A lényeges kérdés tehát az, hogy a kijelentések – összességükben, kontextusukkal együtt vizsgálva – erőszakra, gyűlöletre vagy intoleranciára való felhívásnak tekinthetők-e. A vallási gyűlöletet vagy intoleranciát állítólagosan bátorító kijelentésekkel kapcsolatos esetekben a véleménynyilvánítás szabadságába történő beavatkozás értékelésekor a Bíróságnak számos tényezőt kell figyelembe vennie, különösen a kontextust, amelyben a vitatott nyilatkozatok tettek, azok természetét és megfogalmazását, az esetleges káros következményeket, valamint a hazai bíróságok által a beavatkozás igazolására felhozott indokokat.

A Bíróság először is megjegyezte, hogy a Said Nursi műveit szélsőségesnek nyilvánító határozat a művek közzétételének és terjesztésének tilalmát, továbbá az el nem adott példányok lefoglalását vonta maga után. A Bíróság ezért megvizsgálta, hogy egy ilyen súlyos intézkedés – egy könyv betiltása – összeegyeztethető-e a véleménynyilvánítás szabadságával. A Bíróság rámutatott arra, hogy Said Nursi egy ismert török muszlim teológus és Korán-értelmező

volt. Nézetei az iszlám mérsékelt irányzatához tartoztak, a nyílt és toleráns kapcsolatokat, továbbá a vallások közötti együttműködést támogatják, és ellenzik az erőszak bármilyen alkalmazását. Said Nursi a XX. század első felében írta a „Risale-I Nur” című gyűjteményes művét, amelyet azóta mintegy ötven nyelvre fordítottak le, számos országban elérhető nyomtatásban, valamint az interneten is. Az is fontos körülmény, hogy az orosz fordítást 2000-ben adták ki először Oroszországban, és a művet 2007-ig nem is tiltották be. Figyelemre méltó, hogy noha a gyűjtemény számos országban évtizedek óta széles körben elérhető, a kormány nem nyújtott be bizonyítékot arra, hogy a mű vallások közötti feszültségek kialakuláshoz vagy más káros következményekhez, esetleg erőszakhoz vezetett volna Oroszországban vagy máshol.

A Bíróság megismételte, hogy az államok kulturális, történelmi és vallási hátterére való hivatkozás nem elegendő egy globálisan elérhető, fontos vallási szöveghez való hozzáférés megtagadásának igazolására egy bizonyos ország lakosságának vonatkozásában. Ezért meg kell vizsgálni, hogy a hazai bíróságok által felhozott indokok „megfelelőek és elégségesek” voltak-e – különös tekintettel az orosz kiadások nyelvezetére, a közzétételük körülményeire és az esetleges káros hatásaira – a betiltás igazolására, miközben a mű számos országban széles körben elérhető, és látszólag soha nem okozott semmilyen vallási feszültséget.

A koptevskij kerületi bíróság 2007. május 21-i ítélete a műveket a szélsőséges elleni küzdelemtől szóló törvény alapján nyilvánította szélsőségesnek: vallási viszály szítása, az emberek felsőbbrendűségének propagálása a vallási hovatartozásuk alapján. Ennek kapcsán fontos megjegyezni, hogy a hazai jog nem követeli meg az erőszakot vagy az erőszakra való uszítást ahhoz, hogy egy cselekmény „szélsőséges tevékenységnek” minősüljön. A kerületi bíróság alapvetően szakértői jelentésekre alapozta ítéletét. A Bíróság véleménye szerint a hazai bíróság határozata több ok miatt is hiányos volt. A kerületi bíróság a szakértők következtetéseit érdemi értékelés nélkül hagyta jóvá, egyszerűen kijelentve, hogy nincs oka kétségbe vonni azokat. Ezenkívül a szakértői jelentések messze túlmutattak a nyelvi vagy pszichológiai kérdések taglalásán. Ahelyett, hogy az egyes szavak és kifejezések jelentésének meghatározására vagy a potenciális pszichológiai hatásuk bemutatására korlátozódtak volna, lényegében jogilag minősítették a szövegeket. Valójában nem a kerületi bíróság tett döntő jogi megállapításokat a könyvek szélsőséges természetét illetően, hanem a nyelvész és pszichológus szakértők. Ám a Bíróság

hangsúlyozta, hogy jogi kérdésekben kizárólag a bíróságok dönthetnek.

Ennek kapcsán fontos megjegyezni, hogy a kerületi bíróság nem nevezte meg, hogy a mű mely pontjait tartja problematikusnak, és hogy a mű milyen módon járult hozzá vallási viszály kialakulásához. Nem foglalkozott továbbá a mű betiltásának szükségességével, figyelembe véve a kiadásának kontextusát, a jellegét és a szövegezését, valamint a lehetséges káros hatásait. Továbbá, a kerületi bíróság nem foglalkozott azzal sem, hogy a betiltás milyen hatással jár a kérelmezők 9. és 10. cikkben foglalt jogaira. Fontos körülmény az is, hogy a kérelmezők nem tudták vitatni a szakértői jelentések megállapításait, illetve hatékonyan előterjeszteni az érveiket az álláspontjuk védelmében. A kerületi bíróság összességében elutasított minden általuk benyújtott bizonyítékot, beleértve a muszlim szakértők és az iszlámmal foglalkozó tudósok által készített véleményt, akik bemutatták a mű történelmi kontextusát, valamint helyét az iszlám vallási irodalomban – különösen azt a tényt, hogy a mű a mérsékelt, nem pedig a radikális iszlámhoz kapcsolódik –, jelentőségét az orosz muszlim közösség számára, valamint a mű általános üzenetét a toleranciáról, a vallások közti párbeszédéről és az erőszak elutasításáról. Bár ezek az információk nyilvánvalóan relevánsak voltak annak megítéléséhez, hogy a mű betiltása indokolt volt-e vagy sem, a kerületi bíróság nem végezte el a tartalom érdemi elemzését, és úgy vélte, hogy mivel a kérelmezők által hivatkozott személyek nem nyelvészek vagy pszichológusok, ezért nem illetékesek a vitatott szövegek jelentésének megállapításában. A Bíróság hangsúlyozta, hogy korábban az Egyezmény 10. cikkének megsértését állapította meg olyan helyzetekben, amikor a kérelmezőt meggátolták bizonyítékai benyújtásában, vagy amikor a hazai bíróságok a kérelmező védekezésében szereplő érveket összefoglalóan elutasították, megfosztva őt ezáltal attól az eljárási védelemtől, amire a 10. cikk szerinti jogai alapján jogosult lett volna. A Bíróság nem látott okot arra, hogy a jelen esetben más következtetésre jusson.

A hazai bíróságok azzal, hogy nem nevezték meg az általuk „szélsőségesnek” tekintett részeket, lehetlenné tették a kérelmezők számára, hogy a problematikus részeket esetleg kihagyva újra kiadják a művet. A hazai döntések tehát a kérdéses mű kiadásának és terjesztésének abszolút tilalmát eredményezik. Mindezek alapján a Bíróság úgy ítélte meg, hogy a hazai bíróságok nem alkalmaztak olyan mércéket, amelyek összhangban voltak a 10. cikkben foglalt elvekkel, és ezért nem adtak „megfelelő és elégséges” indokokat a beavatkozáshoz. A 10. cikket így megsértették.

A zhelezhnodorozhnyi kerületi bíróság 2010. szeptember 21-i ítélete Said Nursi „A Tizedik Szó: A Feltámadás és a Túlvilág” című művét nyilvánította szélsőségesnek a szélsőségeség elleni küzdelemről szóló törvény alapján. A Bíróság szerint az ítélet lényegében ugyanazoktól a hiányosságoktól szenvedett, mint a koptevskiy kerületi bíróság ítélete. A kerületi bíróság számos olyan részletet idézett, amelyet a szakértők szélsőségesnek találtak, és ezek alapján arra a következtetésre jutott, hogy a mű a nem muszlimokat másként kezeli, mint a muszlimokat. A Bíróság megismételte, hogy nem minden kijelentés minősül gyűlöletbeszédnek, amelyet egyes személyek vagy csoportok támadónak vagy sértőnek tekintenek. Ezek az érzések, bármennyire is érthetőek, önmagukban nem határozhatják meg a véleménynyilvánítás szabadságának határait. A jelen ügyben tehát az a kulcsfontosságú kérdés, hogy a kérdéses kijelentések – egészében és kontextusukban olvasva – az erőszak, a gyűlölet vagy az intolerancia támogatásának tekinthetők-e.

A Bíróság megállapította, hogy a kerületi bíróság nem értékelte a kérdéses kijelentéseket a mű egészének fényében, a kontextusukból kiragadva idézte azokat, és nem vizsgálta a mű által közvetített eszméket. Nem vette figyelembe azt a tényt sem, hogy a kérdéses kijelentések egy vallási szövegben szerepelnek, és hogy a szakértők szerint az ilyen kijelentések gyakoriak a vallási szövegekben. A Bíróság ismételt hangsúlyozta, hogy a vallási csoportok ésszerűen nem várhatják el, hogy minden kritikától mentesüljenek. Tolerálniuk kell, és el kell fogadniuk a vallásuk mások általi elutasítását, sőt, a hitükkel ellentétes tanok hirdetését is. Bár a vitatott állítások egyértelműen támogatták azt a nézetet, hogy muszlimnak lenni jobb, mint nem muszlimnak, fontos körülmény, hogy nem sértették meg, nem gúnyolták ki, nem rágalmazták a nem muszlimokat; a műben nem szerepeltek gyalázkodó kijelentések rájuk vagy az általuk szentnek tartott ügyekre vonatkozóan. Továbbá, a kerületi bíróság az ítéletében nem utalt arra, hogy ezek a kijelentések nyilvános zavargásokat lettek volna képesek előidézni. Sem a hazai bíróságok, sem a kormány nem hivatkozott olyan körülményekre, amelyek miatt az adott időpontban érzékeny lett volna a helyzet – hogy például az orosz vallási közösségek között feszültségek lettek volna, hogy ellenséges légkör és gyűlölet uralkodott volna –, amelyben a kijelentések az erőszak elszabadulásának veszélyét hordozhatják, súlyos vallási súrlódásokhoz vezethetnek, vagy hasonló káros következményekkel járhatnak. A fentiekre tekintettel a Bíróság úgy vélte, hogy a kijelentések nem buzdítottak erőszakra, gyűlöletre vagy intoleranciára. A Bíróság véleménye szerint a szöveg-

ben használt katonai metaforák egyéb elemek hiányában nem elegendőek ahhoz, hogy a szöveget gyűlöletbeszédnek vagy erőszakra való felhívásnak minősítsék.

Végül a Bíróság emlékeztetett arra, hogy a vallás kifejezésének szabadsága magában foglalja az egyén jogát arra, hogy megpróbáljon másokat meggyőzni a saját nézeteiről – például „tanítás” útján –, ennek hiányában a „vallás vagy meggyőződés megváltoztatásának szabadsága” kiüresedne. A jelen ügyben senki sem állította, hogy a könyv arra bátorítana, hogy erőszakkal, agymosással, illetve a veszélyben vagy nélkülözésben élők helyzetét kihasználva próbálják meg embereket átfórnálni. Azt sem állította senki, hogy a könyv olyan tevékenységeket támogatna, amelyek túlmutatnak az istenimádaton és az iszlám követelményeinek magánéletben való betartásán, vagy azt, hogy a társadalom működésének újjászervezését szorgalmazná mindenki számára kötelező vallási előírások alapján. A pusztán tény, hogy a szerző szándéka az volt, hogy az olvasókkal elfogadtassa a saját vallási meggyőződését, a Bíróság szerint nem elegendő a könyv betiltására.

Tekintettel a fenti megfontolásokra és az ítéletkezesi gyakorlatára, a Bíróság kimondta, hogy a hazai bíróságok nem alkalmaztak olyan mércéket, amelyek összhangban voltak a 10. cikkben foglalt elvekkel, és nem adtak „megfelelő és elégséges” indokokat a beavatkozásra. Nincs olyan elem, amely lehetővé tenné azt a következtetést, hogy a kérdéses könyv erőszakra, vallási gyűlöletre vagy intoleranciára uszított, vagy hogy annak terjesztése káros következményekhez vezethet. A Bíróság ezért arra a következtetésre jutott, hogy a könyv betiltása nem volt „szükséges egy demokratikus társadalomban”. A Bíróság elutasította a kormány 17. cikk szerinti előzetes kifogását, és kimondta, hogy az Egyezmény 10. cikkét megsértették.

Kóczyán Sándor

Szurovecz Magyarország elleni ügye¹²

Az ügy körülményei. A kérelmező az *Abcug.hu*, egy internetes hírportál újságírója volt. 2015. május 7-én kapcsolatba lépett egy civil szervezettel, hogy beszámoljon a menedékkérők és menekültek vámoszabadi befogadó állomásán végzett tevékenységükről. Arról tájékoztatták, hogy a befogadó állomásra való belépés iránti kérelmet a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatalhoz (a továbbiakban: BÁH) kell benyújtani. A kérelmét a BÁH sajtóosztálya 2015. május 12-én elutasította, a befogadó állomáson elszállásolt emberek személyiségi jogaira hivatkozva. 2015. szeptember 21-én a kerületi bíróság ítéletével a könyvet betiltotta.

tember 14-én a kérelmező újabb kérelmet nyújtott be a BÁH-hoz. Engedélyt kért a debreceni befogadó állomásra való belépéshez, hogy interjút készítsen az ott tartózkodó emberekkel, és képeket is tartalmazó riportot készítsen az életkörülményeikről. Leszögezte, hogy fényképeket csak az érintettek beleegyezésével készítene, és hogy szükség esetén minden alkalommal írásbeli hozzájárulást szerezne. A kérelmező azért választotta a debreceni befogadó állomást a tervezett riport helyszínéül, mert 2015 áprilisában az alapvető jogok biztosa jelentést adott ki az ENSZ kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés elleni egyezmény fakultatív jegyzőkönyvével összhangban, és elítélően nyilatkozott a debreceni befogadó állomásról: az ottani életkörülmények szerinte embertelen és megalázó bánásmódnak minősíthetők. A kérelmező objektív beszámolót szeretett volna készíteni a befogadó állomáson uralkodó körülményekről; amiatt is, hogy ezt a befogadó állomást folyamatosan mutatták az állami médiában a kormány bevándorlásellenes kampányának részeként.

2015. szeptember 14-én a BÁH az Alaptörvény IV. cikkének (1) bekezdésére és az 52/2007. (XII. 11.) IRM rendelet 2. § (5) bekezdésére hivatkozva elutasította a kérelmet. A BÁH megjegyezte, hogy a média folyamatos érdeklődést mutat a menedékkérők iránt, és a befogadó állomáson történő rendszeres látogatások sértenék a magánéletüket. Továbbá, a befogadó állomáson elhelyezett emberek közül sokan az üldöztetés valamilyen formája elől menekültek el, és a sajtóban róluk megjelenő információk veszélyeztethetik mind a saját, mind a családjuk biztonságát. A hazai hatóságok felelőssége annak biztosítása, hogy az üldözöttek ne kaphassanak információkat a sajtó útján a menedékkérők hollétéről.

A kérelmező az elutasítás bírósági felülvizsgálatát kérte. 2015. november 12-én a Fővárosi Közigazgatási és Munkaügyi Bíróság a keresetét elfogadhatatlannak nyilvánította, mivel a BÁH válasza a közigazgatási eljárásról szóló 2004. évi CXL. törvény 12. §-a értelmében nem minősült közigazgatási döntésnek, ezáltal nem képezte bírósági felülvizsgálat tárgyát. 2016 júniusában a kérelmező a körmendi befogadó állomást kívánta meglátogatni egy országgyűlési képviselő társaságában. A képviselő be is léphetett az állomásra, a kérelmezőt azonban nem engedték be. Ezt követően, 2016. július 12-én a kérelmező cikket tett közzé a körmendi állomásról a képviselő beszámolója alapján.

A döntés.¹³ A kérelmező a 10. cikk alapján panaszolta, hogy a menedékkérők életkörülményeiről szóló tudósítás elkészítése céljából a debreceni befogadó állomás helyiségeibe való belépés iránti kérelmének

elutasításával a hazai hatóságok megsértették az információk közléséhez fűződő jogát. A kormány ezzel érvelt, hogy a kérelmező panasza az információkhoz való hozzáférés joga iránti igényen alapult, ami nem tartozik a 10. cikk hatálya alá. Az információkhoz való hozzáférés joga a 10. cikk alapján csak a mások által önként közölt információk megismerésének jogaként értelmezhető. Az államnak csak negatív kötelezettsége van arra, hogy indokolatlanul ne akadályozza a nyilvánosan elérhető információkhoz való hozzáférést, és hogy senkit se büntessen meg azért, mert információkat kapott a hatóságoktól. A kormány fenntartotta – tekintettel a 10. cikk megfogalmazására, valamint a Bíróság régóta fennálló ítélkezési gyakorlatára –, hogy az Egyezmény 10. cikke a jelen esetben nem alkalmazható.

Az a tény, hogy a részes államok a hazai jogszabályaikban elismerték az információk keresésének jogát, nem igazolja ezen jognak a 10. cikk garanciái alá eső értelmezését, mivel az államok a hazai jogrendszerükben az Egyezmény által biztosítottnál magasabb szintű védelmet biztosíthatnak az emberi jogok vonatkozásában. A kormány továbbá azzal érvelt, hogy a kérelmező panasza elfogadhatatlan, mivel személyi szempontból – *ratione personae* – összeegyeztethetetlen az Egyezménnyel. A kérelmezőt soha nem akadályozták a véleménynyilvánítás szabadságához való jogában, és nem büntették meg e szabadság gyakorlásáért. A befogadó állomásra való belépés megtagadása nem befolyásolta a hozzájárulását egy közérdekű kérdés vitájához. A kérelmező közzé is tett egy cikket a menedékkérők helyzetéről egy másik befogadó állomáson, anélkül, hogy személyesen járt volna azon a helyen (a körmendi befogadóállomáson).

Ha a Bíróság úgy találná, hogy a 10. cikk alkalmazandó az információkhoz való hozzáférés megtagadását érintő esetekre, ez csak azokra a helyzetekre vonatkozhat, amikor egy adott információhoz való hozzáférés lehetőségének hiánya ténylegesen megakadályozta a kérelmezőt egy vélemény kinyilvánításában, mivel nem voltak alternatív információforrásai, és amikor a kérelmező polgári vagy büntetőjogi felelősséggel tartozik állításai ténybeli pontosságáért. A kormány álláspontja szerint a kérelmezőt az, hogy nem léphetett be a befogadó állomásra, nem akadályozta meg abban, hogy közzétegye véleményét a magyarországi menekültügyi rendszer működésének hiányosságairól, illetve a menedékkérők életkörülményeiről. A kérelmezőnek nem kellett a befogadó állomásra belépnie ahhoz, hogy kifejezze véleményét egy közérdekű kérdéstről, mivel hozzáfért a nemzetközi szervezetek és a civil szervezetek által nyújtott információkhoz. A befogadó állomás helyiségein kí-

vül is készíthetett interjút menekültekkel, és hozzáfuthatott mások által készített fényképekhez. Vagyis az információk alternatív forrásokból elérhetőek voltak; jóllehet, azok megszerzéséhez együtt kellett működni másokkal.

A kormány állítása szerint a beavatkozásnak – a hozzáférés megtagadásának – volt jogalapja, tekintettel arra, hogy a kérelmezőnek a hazai jog alapján nem volt anyagi joga ilyen hozzáférés követelésére; valamint arra, hogy a beavatkozás mások jogai – különösen a menedékkérők magánélete – védelmének törvényes célját szolgálta. A kormány hangsúlyozta, hogy az államnak széles mérlegelési jogköre van ilyen esetekben a kért információkhoz való hozzáférés biztosítását illetően. Továbbá, az államnak nincs kötelezettsége személyes adatokból származó információk átadására, ha ezen információk nyilvánosságra hozatalát nem igazolja nyomós társadalmi szükséglet. Bármilyen 10. cikk szerinti pozitív kötelezettséget a hatóságok arra vonatkozó kötelezettségének fényében kell értelmezni, hogy tiszteletben tartsák és biztosítsák az Egyezményben rögzített többi jog élvezetét, és tisztességes egyensúlyt teremtsenek nemcsak a magán- és közérdekek, hanem a versengő magánérdekek között is – a jelen esetben a kérelmezőnek az információk megismeréséhez fűződő joga és a menedékkérőknek a magánéletük tiszteletben tartásához való joga között.

A kérelmező szerint a 10. cikk hatókörét és az információk közlésének jogát nem lehet azokra az információkra korlátozni, amelyeket a kormány hajlandó nyilvánosságra hozni. Az információk megismeréséhez és közléséhez fűződő jog alapján a kormánynak lehetővé kell tennie a sajtó számára, hogy figyelemmel kísérhesse a közintézmények működését, és közzétegye a megállapításait. Az a tény, hogy ő végül megtalálta a módját annak, hogy tudósítást készítsen egy befogadó állomásról, nem kérdőjelezi meg az áldozati státuszát.

A kérelmező állítása szerint a szándéka az volt, hogy beszámoljon a magyarországi befogadó állomásokon uralkodó körülményekről a menekültválság tőpontján. A jelen eset nem az állam közérdekű információk nyújtására vonatkozó pozitív kötelezettséget érintette, hanem azt a kérdést, hogy az államok milyen mértékben és milyen feltételek mellett vezethetnek be fizikai korlátozásokat az újságírói tudósítások, illetve a hírgyűjtés vonatkozásában. A nemzeti hatóságok azzal, hogy megtagadták a belépését a befogadó állomásra, akadályozták az információk szabad áramlását. Következésképpen az intézkedés ellehetlenítette azt, hogy a nagyközönség képet kaphasson a menekültválság bizonyos erkölcsi és politikai aspektusairól. A kérelmező megerősítette,

hogy a civil szervezetek jelentésein keresztül ismeretekhez jutott, illetve hozzáférhetett másodkézből származó információkhoz a befogadó állomáson uralkodó körülményekről. Azonban a szóban forgó civil szervezetek humanitárius és jogi segítségnyújtás céljából kaptak belépési engedélyt a befogadó állomás helyiségeibe, míg a sajtóval – mint az információk szállítójával és a „társadalom éber őrével” – szemben az az elvárás, hogy tudósítson a hírértékű eseményekről, és a nyilvánosság számára eszközöket nyújtson a vélemények és eszmék felfedezéséhez és kialakításához. A helyzet teljeskörű feltárása pedig lehetetlen volt a kizárólag a befogadó állomásról szóló beszámolók alapján.

Az újságírókra vonatkozó abszolút belépési tilalom (a befogadó állomásokra) bizonyos állami tevékenységeket kivon a nyilvánosság ellenőrzése alól: a hatóságok számára lehetővé teszi a befogadó állomásokat érintő információk és vélemények monopóliumának fenntartását, megfosztva a nyilvánosságot a menedékkérőkről szóló kiegyensúlyozott és objektív tájékoztatástól. A kérelmező szerint szisztematikusan megtagadták számára a befogadó állomásokra való belépést, és csak harmadik felektől szerzett információkat használhatott, személyes benyomásokat nem szerezhettek. A hazai hatóságok nem vették figyelembe az állam azon kötelezettségét, hogy mérlegre tegyék a menedékkérők magánszférához való jogát a sajtószabadság tiszteletben tartásával szemben. A kérelmező hozzátette, hogy a belépés iránti kérelmében tisztázta, hogy csak az érintettek beleegyezésével tenne közre olyan képeket-felvételeket, amelyek alapján azonosíthatók egyes személyek; a BÁH azonban ezt nem vette figyelembe. A jelen esetben általános – és ezáltal aránytalan – belépési tilalom volt érvényben.

A Bíróság rámutatott, hogy a jelen ügyben megválaszolandó központi kérdés az, hogy a befogadó állomásra való belépési kérelem elutasítása beavatkozásnak minősül-e a kérelmező 10. cikk által garantált információk megismeréséhez és közléséhez fűződő jogába. A Bíróság korábban megállapította, hogy az információk összegyűjtése lényeges előkészítő lépés az újságírásban, és kiterjed rá a sajtószabadság védelmére. A közérdekű információkhoz való hozzáférés akadályozása azt eredményezheti, hogy azok, akik a médiában vagy ahhoz kapcsolódó területeken dolgoznak, nem lesznek képesek betölteni a „társadalom éber őre” létfontosságú szerepét, nem tudnak pontos és megbízható információkat nyújtani. A kérelmező újságírótól megtagadták a befogadó állomásra való belépést, ahol interjúkat kívánt készíteni a menedékkérők életkörülményeiről szóló cikkéhez. A Bíróság szerint az arra vonatkozó engedély meg-

tagadása, hogy a kérelmező interjúkat és fényképeket készítsen a befogadó állomáson, megakadályozta abban, hogy közvetlenül gyűjtsön információkat, illetve ellenőrizze a más forrásokból származó információkat a fogva tartás körülményeiről. Ez beavatkozásnak minősült a véleménynyilvánítás szabadságához való jogának gyakorlásába abban az értelemben, hogy akadályozták a közzétételt megelőző előkészítő lépést, azaz az újságírói tényfeltárást.

A Bíróság elfogadta, hogy a befogadó állomásra való belépés korlátozása az 52/2007. (XII. 11.) IRM rendelet 2. §-án alapult, és hogy a beavatkozás „törvényben meghatározott” volt. Nem volt vitatott az sem, hogy a kérelmező véleménynyilvánítási szabadságának korlátozása a menedékkérők és a táborlakók magánéletének védelmét szolgálta. A Bíróság megjegyezte, hogy a kérelmező által készíteni szándékozott cikk a menedékkérők tartózkodási körülményeiről szólt volna a befogadó állomáson. Abban az időben nagyszámú menedékkérő érkezett Magyarországra, és az ekkor kialakult – általában „menekültválságként” emlegett – helyzettel széles körben foglalkozott a média. A kérdéses befogadó állomást az alapvető jogok biztosa is vizsgálta, aki megállapította, hogy az ott uralkodó körülmények embertelen és megalázó bánásmódnak minősíthetők. Az olyan helyszínekről történő tudósításhoz fűződő közérdek különösen jelentős, ahol a hatóságok veszélyeztetett csoportokat kezelnek. Ilyen körülmények között a média „éber őre” szerepének különös jelentősége van, mivel a média képviselőinek jelenléte garancia arra, hogy a hatóságok adott esetben felelősségre vonhatók lehessenek a magatartásuk miatt. Ezért a nyilvánosság számára vitathatatlanul nagy hírértékű és jelentőséggel bír az arról szóló tudósítás, hogy az általában működtetett befogadó állomásokon milyen körülményeket biztosítanak az ott lakóknak, hogy az állam eleget tesz-e nemzetközi kötelezettségeinek a menedékkérőkkel szemben, hogy a menedékkérők kiszolgáltatott csoportjához tartozók teljes mértékben élvezik-e az emberi jogukat. A Bíróság meggyőződött tehát arról, hogy a kérelmező által elkészíteni kívánt cikk közérdekű kérdést érintett volna, ilyen esetekben pedig a 10. cikk 2. bekezdése csak kevés teret enged a véleménynyilvánítás szabadságának korlátozására.

A Bíróság szerint a hazai hatóságoknak különös figyelmet kellett volna fordítaniuk a kérelmező (befogadó állomásra történő belépésre vonatkozó) kérelméhez kapcsolódó közérdekre, ami a közvetlen tapasztalatokon alapuló tudósításhoz fűződött. Azonban a BÁH megtagadta a kérelmet anélkül, hogy ésszerűen figyelembe vette volna az újságíró tényfeltáráshoz fűződő érdekét, illetve a nyilvánosság érde-

két, hogy tájékoztatást kapjon egy közérdekű ügy kapcsán.

Ami a kormány ahhoz fűződő érdekét illeti, hogy a kérelmező ne kérdezhesen ki menedékkérőket, és ne készíthessen fényképeket a befogadó állomáson, a kormány és a hazai hatóságok úgy ítélték meg, hogy a kérelmező újságíróként való belépésének lehetővé tétele a befogadó állomásra hátrányos lenne a menekültek és a menedékkérők biztonságára és magánéletére nézve. A Bíróság szerint a BÁH és a kormány által felhozott indokok kétségtelenül „megfelelők” voltak a 10. cikk 2. bekezdése alapján alkalmazandó szükségességi teszt szempontjából. A Bíróság ennek kapcsán rámutatott, hogy a rendelkezésre álló jogi összehasonlítások eredménye alapján Európában nincs konszenzus a tekintetben, hogy a médianak milyen feltételek mellett lehet hozzáférést biztosítani a menedékkérők elhelyezését szolgáló létesítményekhez. Amennyiben az európai konszenzus hiánya arra vezethető vissza, hogy az egyes országokat eltérő felfogás jellemzi a menedékkérők jogai biztosításának módjával kapcsolatban, a Bíróság hajlandó elfogadni egy annál valamivel szélesebb mérlegelési jogkört, mint amit a nyilvánosságot komolyan foglalkoztató kérdéseket felvető közlemények kapcsán egyébként elismer. A legtöbb részes állam bizonyos korlátozásokat ír elő az újságírók számára, akik menedékkérőket befogadó létesítményekbe kívánnak belépni, a látogatások ideje, helyszíne és módja tekintetében, a lakók jogainak védelme érdekében. Mindazonáltal – figyelembe véve ezt a mozgásteret is – a Bíróság nem találta úgy, hogy a magyarországi hatóságok kellően mérlegelték volna azt, hogy a befogadó állomásra való belépés, illetve az újságírói tényfeltárást megtagadása tényleg indokolt volt-e a menedékkérők magánélete és biztonsága szempontjából.

A kérelmező által összegyűjteni kívánt anyag, bár természeténél fogva szükségszerűen érintette volna mások magánéletét, nem a szenzációhajhászás lett volna; a menedékkérők életének közérdekű aspektusaira összpontosított volna, különös tekintettel az életkörülményeikre, és arra, hogy hogyan bántak velük a magyar hatóságok. A kérelmező továbbá kifejtette, hogy csak azokról a személyekről készített volna fényképeket, akik ehhez előzetesen hozzájárultak, és szükség esetén írásbeli engedélyt is beszerzett volna tőlük. Úgy tűnik, hogy a BÁH nem vette figyelembe ezt az érvet. Ilyen körülmények között a tényfeltárásnak a befogadó állomáson elhelyezett személyek magánéletét érintő lehetséges hatásaikra való hivatkozás megfelelő ugyan, de nem elégséges a kérelmező véleménynyilvánítási szabadságába való beavatkozás igazolásához. Ugyanez vonatkozik a menedékkérők biztonsága védelmének szükségességére.

Sem a hazai hatóságok, sem a kormány nem jelezte, hogy a tervezett tényfeltárás milyen módon veszélyeztette volna a gyakorlatban a menedékkérők biztonságát, különösen azt figyelembe véve, hogy az újságíró az érintett személyek beleegyezésével végezte volna a tényfeltárást.

Végül, a kormány azt is állította, hogy a kérelmezőknek lehetősége lett volna arra, hogy információkat gyűjtsön további közvetett forrásokon keresztül, illetve más módokon: például fényképezhetett és interjúzhatott volna az állomáson kívül, illetve tájékozódhatott volna a nemzetközi szervezetek és a nem kormányzati szervezetek által közzétett anyagokból. Bár igaz, hogy a befogadó állomás vonatkozásában bizonyos információk elérhetőek voltak a nem kormányzati szervezetek ellenőrző tevékenysége révén, a Bíróság figyelembe vette a kérelmező érvét, miszerint ezek a jelentések szükségszerűen egyes témákra összpontosítottak, és nem feltétlenül terjedtek ki az általa vizsgálni kívánt kérdésekre. A befogadó állomáson kívül szerzett információknak a nyilvánosság szemében nem lehetett ugyanolyan értéke megbízhatóság tekintetében, mint a közvetlen értesüléseknek, amelyeket a kérelmező a befogadó állomáson személyesen szerezhetett volna. Továbbá, az alternatív források által elérhetővé tett információkat esetleg a kérelmezőtől eltérő célokra gyűjtötték, és a kérelmezőnek arra sem volt lehetősége, hogy ellenőrizze ezeknek a közléseknek a hitelességét.

Mindenesetre a Bíróság korábban már kimondta, hogy a 10. cikk nem csupán a nézetek és információk tartalmát, hanem azok megjelenési formáit is védi. Nem a Bíróság és nem a hazai bíróságok feladata, hogy a sajtót helyettesítve kiválasszák, hogy az újságírók milyen tudósítási technikát alkalmazzanak. A közvetlen információgyűjtés alternatíváinak léte tehát nem szüntette meg a kérelmező ahhoz fűződő érdekét, hogy első kézből szerezzen benyomásokat a befogadó állomás életéről. Ezt figyelembe véve, között a tényfeltárás egyéb formáinak és eszközeinek elérhetősége nem volt elegendő indok a panaszolt beavatkozás igazolására. Végül, lényegében azon oknál fogva, hogy a BAH döntése nem minősült közigazgatási határozatnak, a kérelmezőnek nem volt jogi lehetősége arra, hogy érveljen a befogadó állomásra való belépés szükségessége mellett, és hogy gyakorolhassa az információk közlésének jogát; illetve, ez a körülmény meggátolta a hazai bíróságokat a megfelelő arányossági elemzés elvégzésében.

Összefoglalva: a Bíróság elfogadta, hogy a hazai hatóságok jobb helyzetben vannak annak megítélésére, hogy az újságíró belépése a befogadó állomásra milyen mértékben egyeztethető össze a hatóságok arra vonatkozó köteletségével, hogy megvédjék a me-

nedékkérők jogait. Tekintettel azonban a média, illetve a jelentős közérdekű ügyekről szóló tudósítások fontosságára egy demokratikus társadalomban, a Bíróság leszögezte, hogy a véleménynyilvánítás szabadságának korlátozását meggyőzően kell alátámasztani. Figyelembe véve a BAH által előterjesztett, meglehetősen rövidre fogott érvelést, illetve a szóban forgó érdekek valódi mérlegelésének hiányát, a Bíróság véleménye szerint a hazai hatóságok nem bizonyították meggyőzően, hogy a befogadó állomásra való belépés, valamint az ott végzendő tényfeltárás engedélyezésének megtagadása – abszolút elutasításról volt ugyanis szó – arányos volt az elérni kívánt célokkal, és ezáltal „nyomós társadalmi szükségletet” szolgált. Ebből következően az Egyezmény 10. cikkét megsértették.

Kóczián Sándor

Herbai Magyarország elleni ügy¹⁴

Az ügy körülményei. A kérelmező 2006-tól humán erőforrás-menedzsment szakértőként dolgozott az OTP Banknál. A kérdéses időben a bank éppen a javadalmazási politikájának reformjába fogott, amiben a kérelmező is részt vett. A bank etikai kódexe szerint a kérelmező nem tehetett közzé semmilyen információt – sem formális, sem informális úton – a munkáltatója működésével, tevékenységeivel kapcsolatban. 2011 januárjában a kérelmező A. N.-nel közösen egy tudásmegosztó weboldalt indított, humán erőforrás-gazdálkodással kapcsolatos írások és releváns fejleményekről szóló tudósítások közzététele céljából. A honlap a kérelmező fényképes bemutatkozását is tartalmazta, amelyben jelezte, hogy egy nagy hazai bank humán erőforrás osztályán dolgozik. 2011 januárjában két cikket („Új év, új stratégia. – Biztosan új? Biztos, hogy stratégia?”; „ÉDES 16%”) tettek közzé a weboldalon. 2011 februárjában a kérelmező munkaviszonyát a munkaadója titoktartási előírásainak megsértése miatt megszüntették. A bank azzal érvelt, hogy a kérelmező magatartása – hogy közzétett olyan információkat, amelyek a pozíciójánál fogva jutottak a birtokába – sértette a munkáltatója gazdasági érdekeit.

A kérelmező a felmondását megtámadta a Fővárosi Munkaügyi Bíróságon. 2012. június 26-án a bíróság elutasította a keresetét, megállapítva, hogy a weboldal és a cikkek tartalma megsértette a kölcsönös bizalom elvét. Rámutatott arra a körülményre, hogy a kérelmező működtette a weboldalt, és az a kérdés, hogy ő volt-e a kifogásolt cikkek szerzője, irreleváns a bíróság értékelése szempontjából. A bíróság kimondta, hogy a kérelmező magatartása veszé-

lyezettette a bank gazdasági érdekeit, ezáltal megsértette a munka törvénykönyvéről szóló 1992. évi XXII. törvény 3. § (5) bekezdését, függetlenül attól, hogy keletkezett-e tényleges kár. A kérelmező a munkaviszonyához kapcsolódó információkat tárt fel, hiszen a weboldalon megosztott ismeretekhez szükségszerűen a bankban végzett munkája során jutott hozzá. A kérelmező fellebbezésében azzal érvelt, hogy nem ő működtette a weboldalt, és nem vonható felelősségre a mások által írt cikkek közzétételéért.

2013. március 26-án a Fővárosi Törvényszék helyt adott a kérelmező fellebbezésének. A bíróság szerint irreleváns, hogy ki írta a vitatott cikkeket, mivel a kérelmező szakértőként szerepelt a honlapon, és ezáltal szükségszerűen azonosult a cikkekkel. Mindazonáltal a cikkek a humánerőforrás-politikai kérdéseket általánosságban tárgyalták, azokat nem lehetett az OTP Bankhoz kapcsolni. A bíróság hozzátette, hogy a honlap tudásmegosztó jellege nem jelenti azt, hogy a kérelmező a munkája során szerzett információkat kívánta feltárni. Arra a következtetésre jutott, hogy a magatartása nem veszélyeztette a munkáltatója üzleti érdekeit, és ezért a bizalom megsértése miatti elbocsátása nem volt jogszerű. 2014. szeptember 3-án a Kúria helyt adott a bank felülvizsgálati kérelmének, helyben hagyta az elsőfokú bíróság megállapításait, és megállapította, hogy a kérelmező magatartása veszélyeztethette a munkáltatója üzleti érdekeit. A weboldal témái és a kérelmező munkahelyi feladatköre közötti hasonlóságok úgy értelmezhetők, hogy információkat nyújtott a munkahelyén érvényesülő vállalati stratégiáról, és az volt a szándéka, hogy megossza a munkahelyi feladataival kapcsolatos kérdésekről szerzett ismereteket, megsértve a munkáltató etikai kódexét.¹⁵

A kérelmező alkotmányjogi panaszt nyújtott be, azzal érvelve, hogy tevékenysége a véleménynyilvánítás szabadságának gyakorlását érintette, amit a bíróságok nem vettek figyelembe. Az Alkotmánybíróság a 14/2017. (VI. 30.) AB határozatában hangsúlyozta, hogy az Mt. 8. § (2)–(4) bekezdésében foglalt, a munkaviszony általános magatartási kötelezettségei igazolhatják a munkavállaló véleménynyilvánítási szabadságának korlátozását, még abban az esetben is, ha a munkavállaló a munkahelyén és munkaidején kívül él e szabadságával. *„A véleménynyilvánítás szabadsága ennek megfelelően a munka világában erősebb korlátok között érvényesülhet, és nem nyújt védelmet olyan munkavállalói nyilvános közléseknek, amelyek célja pusztán a munkáltató jó hírnevét, üzleti reputációját, kedvező piaci és kereskedelmi megítélését sértő, romboló, illetve a munkáltató képviselőjének magán-, vagy családi életével kapcsolatos bántó vagy sértő kifejezések*

használata. A szabadság nem terjed ki azon véleményekre sem, amelyeket kifejezetten üzletrontó céllal közölnek, avagy céljuk más egyéb jogsérelem okozása. Ezen kívül a munkavállaló véleménye akkor sem élvezzi a véleménynyilvánítás szabadságának oltalmát, ha célja munkáltatója által képviselt értékrend, vagy érték alapú meggyőződést megtestesítő politika nyílt bírálata, megkérdőjelezése vagy aláásása. Mindez a munkaviszony alapvető sajátosságának számító úgynevezett »hűségi«, illetve titoktartási kötelezettségekből is következik, amelyek alapján a munkavállaló hozzájárul a munkáltató céljainak hatékony eléréséhez. E »hűségi« kötelezettség megsértésére irányuló véleménynyilvánítás tehát nyilvánvalóan nem formálhat igényt a munkajog generálklauzuláin keresztül érvényesülő alapjogi védelemre sem.»¹⁶

Az Alkotmánybíróság ugyanakkor hozzátette, hogy a véleménynyilvánítás jogával élni kívánók szabadsága még a munka világában is csak az Alaptörvény értékrendjére figyelemmel, annak védelme mellett korlátozható, az alapjogok korlátozásakor irányadó szükségesség és arányosság tesztje alapján. Így egy-egy vélemény alapjogi védettségének megítélése során értékelni kell a szóban forgó közlés közéleti és szakmai kötődését (1), a közlés ténybeli kötődését, illetve értékítélet-jellegét (2), azt, hogy a közlés okozott-e a munkáltatónak hátrányt, vagy kedvezőtlenül hatott-e a munkáltató megítélésére (3), a véleményszabadságával élő jóhiszeműségét (4), illetve mindehhez képest a véleménynyilvánítás miatt alkalmazott munkáltatói intézkedés súlyát (5).¹⁷

Az Alkotmánybíróság elsődlegesen azt vizsgálta, hogy a szóban forgó tevékenység és közlés élvezheti-e az Alaptörvény IX. cikk (1) bekezdésének védelmét, vagyis a jogvitában fennáll-e alapjogi érintettség. Az Alkotmánybíróság következetes gyakorlata szerint ehhez a vélemény közéleti jellegét és közéleti kötődését szükséges vizsgálni, vagyis azt, hogy a közügyek vitatásának körébe tartozhat-e. Ennek során kell értékelni a közlés megjelenésének módját, körülményeit; a vélemény tárgyát, kontextusát; a médium típusát; a közlés apropóját adó eseményt; a közlés tartalmát, stílusát; a közlés aktualitását, valamint célját.¹⁸ Az Alkotmánybíróság úgy értékelte, hogy a szóban forgó tevékenység a tárgyat tekintve kizárólag a humánerőforrás-gazdálkodás kérdésköréhez kapcsolódó, vagyis egy meghatározott szakmához tartozó kérdéseket tárgyalt, szakmai közönségnek címezve. Mindezt figyelembe véve az Alkotmánybíróság úgy ítélte meg, hogy az internetes portál tartalma és az ott közzétett írások döntő részükben szakmai jellegűek, és nem mutatnak olyan közéleti kötődést, ami ezt a tevékenységet egyértelműen a közügyek szabad vitatásának körébe sorolná. Ebből következően a

munkaügyi jogvita alapját jelentő tevékenység, illetve az ennek eredményeként megjelent írások eslesnek az Alaptörvény IX. cikk (1) bekezdésében biztosított véleménynyilvánítási szabadságból fakadó alapjogi védelemtől. Mivel a szóban forgó tevékenység nem élvez a véleménynyilvánítás alapjogi védelmét, így esetleges korlátozása sem mérlegelhető a munkáltatót védő jogos gazdasági érdek veszélyeztetési tilalmát kimondó munkajogi zsinórmércével. Ennek megfelelően az Alkotmánybíróság az alkotmányjogi panasz elutasításáról döntött.¹⁹

*A döntés.*²⁰ A kérelmező szerint a munkaviszonyának megszüntetése a weboldalon közzétett cikkek miatt megsértette a véleménynyilvánítás szabadságához való jogát. A kormány mindenekelőtt azzal érvelt, hogy az alkotmányjogi panasz mechanizmusa hatékony jogorvoslati lehetőséget nyújtott az elbocsátással szemben. Az Alkotmánybíróság a kérelmező esetét a Bíróság ítélezési gyakorlatában meghatározott mércékkel összhangban ítélte meg. A kérelmező vitatta ezt az állítást, mivel az Alkotmánybíróság az alkotmányjogi panaszát az Alaptörvény által védett joghoz való kapcsolódás hiánya miatt elutasította, és szerinte az alkotmányjogi panasz általánosságban sem tekinthető hatékony jogorvoslatnak, mivel az Alkotmánybíróság a benyújtott panaszok kis százalékának ad csak helyt.

A kérelmező állítása szerint a honlapon közzétett cikkek szakmai és közérdekű kérdéseket vetettek fel a személyi jövedelemadó négymillió alkalmazottat érintő változásával kapcsolatban. Ezeket a kérdéseket azonban általánosságban vetették fel; a cikkek nem tartalmaztak bizalmas információkat a munkáltatójáról. A közzétett cikkek és a munkáltató tevékenysége között nem volt közvetlen kapcsolat: a weboldal a humánerőforrással kapcsolatos kérdések vitafórumaként szolgált, ő pedig nem terjesztett információkat az OTP Bankban végzett munkájáról, vagyis a blogbejegyzések nem okozhattak károkat a korábbi munkáltatójának. A kérelmező szerint a hazai bíróságok nem vették figyelembe az érveit, miszerint a véleménynyilvánítási szabadságát közérdekből gyakorolta, és elemzésüket annak megállapítására korlátozták, hogy megsértette a szerződéses kötelezettségeit. Hangsúlyozta, hogy a legsúlyosabb jogi következményt szenvedte el, ugyanis elbocsátották az állásából.

A kormány vitatta, hogy a kérelmező elbocsátása a tudásmegosztó honlap használata miatt a véleménynyilvánítás szabadsága megsértésének minősülne. Az Alkotmánybíróság határozatára támaszkodva úgy vélte, hogy a kérelmező tevékenysége nem élvez a véleménynyilvánítás szabadságának védelmét, mivel nem járult hozzá egy közérdekű ügy megvitatásához,

hanem csaknem kizárólag egy szakmai kérdéshez kapcsolódott.

A Bíróság számos, a köztisztviselők véleménynyilvánítási szabadságával kapcsolatos esetben mondta ki, hogy a 10. cikk általánosságban a munkahelyekre is vonatkozik. Kimondta azonban, hogy a közszolgálati foglalkoztatáshoz kapcsolódó, illetve a hivatali feladatok ellátása során tett megjegyzések nem foglalnak magukban semmilyen nyilvános vita keretében tett nyilatkozatot vagy véleménynyilvánítást, emiatt nem tartoznak a véleménynyilvánítás szabadsága szempontjából releváns közlések körébe. A 10. cikk akkor is alkalmazandó, amikor a munkáltató és a munkavállaló közötti jogviszonyra a magánjog irányadó, mivel az államnak pozitív kötelezettsége a véleménynyilvánítás szabadságának megvédése, még az egyének egymás közötti viszonyainak terén is. A hatóságok felelőssége akkor merül fel, amikor egy panasz arra vonatkozik, hogy elmulasztották a kérelmező számára a 10. cikkben foglalt jog élvezetének biztosítását. Amint azt a Bíróság korábban megjegyezte, a munkaügyi viszonyoknak – annak érdekében, hogy gyümölcsözőek legyenek – a kölcsönös bizalomra kell épülniük. Bár a munkaszerződés keretében a jóhiszemű magatartás követelménye nem foglalja magában a munkáltatóhoz való feltétlen lojalitást vagy a diszkréció kötelezettségét mindaddig, amíg a munkavállaló alá van vetve a munkáltató érdekeinek, de bizonyos véleménynyilvánítások – amelyek más kontextusban legitimek lennének – korlátozhatóak munkaügyi viszonyokban.

A jelen esetben a kérelmező által panaszolt intézkedést – az elbocsátását – nem egy állami hatóság, hanem egy magáncég hozta, és azt a hazai bíróságok helybenhagyták. Ilyen körülmények között a Bíróság szerint helyénvaló a kérelmet az állam 10. cikk alapján fennálló pozitív kötelezettségei értelmében vizsgálni. A Bíróság ezért megvizsgálta, hogy a magyar igazságügyi hatóságok a kérelmező keresetének elutasításakor megfelelően vizsgálták-e a 10. cikk által garantált véleménynyilvánítás szabadságához való jogát a munkajogi viszonyok kontextusában, és mérlegre tették-e a munkáltató gazdasági érdekeinek védelméhez fűződő jogával szemben. A Bíróság a következő elemeket tekintette relevánsnak a szabad véleménynyilvánítás korlátozásának munkaügyi kapcsolatokban megengedett körének vizsgálatakor: a kérdéses beszéd természete, a beszélő motivációja, a beszéd által a munkáltatónak okozott kár, valamint a kiszabott szankció súlyossága.

Ami a beszéd természetét illeti, az Alkotmánybíróság fontosságot tulajdonított a beszéd természetének, amikor elutasította a kérelmezőnek azt az érvét, miszerint a magatartása a véleménynyilvánítási sza-

badsága gyakorlásának minősült. Az Alkotmánybíróóság szerint a kérelmező véleménynyilvánítása az OTP Bankkal fennálló munkaviszonya révén szerzett szakmai természetű információkat érintett, és csak egy meghatározott szakma – nem a teljes nyilvánosság – számára releváns kérdésekkel foglalkozott. A kérelmező magatartását tehát nem védi a véleménynyilvánítás szabadságának alapvető joga. A hazai bíróságok szerint a kérelmező magánszemélyként járult hozzá a humánerőforrás-politikai információkat és véleményeket megosztó weboldal tartalmához. A bíróságok megállapították – nem zárva ki, hogy a közzétett cikkek hozzájárulhattak az adóügyi kérdésekről folyó vitákhoz –, hogy a weboldal kereskedelmi természetű információkat tett közzé, valamint azt, hogy a vitatott cikkek szakemberek korlátozott körének szóltak, és nem érintették közvetlenül a teljes nyilvánosságot.

Ugyanakkor, amint azt a Bíróság korábban kimondta, az ilyen információkat nem lehet kizárni a 10. cikk hatálya alól, ugyanis az nem csak bizonyos típusú információkra, eszmékre vagy kifejezési formákra alkalmazandó. Vagyis a munkahellyel kapcsolatos szabad véleménynyilvánítás keretében nem csak azokat a kijelentéseket illeti védelem, amelyek bizonyíthatóan hozzájárulnak egy közérdekű ügyről szóló vitához. A Bíróság ezért nem értett egyet az Alkotmánybíróóság megállapításával, miszerint egy alkalmazott által tett kijelentések nem tartoznak a véleménynyilvánítás szabadságához való jog védelmi körébe azon az alapon, hogy azok szakmai jellegűek, és nem részei a közérdekű kérdésekről szóló vitának.

A kérelmező indítékának vizsgálata során a Bíróság hangsúlyozta, hogy a cselekményt motiváló személyes sérelem vagy konfliktus, illetve a várható személyes előny – ideértve a pénzbeli nyereséget –, nem tesz indokoltá magas szintű védelmet. A jelen esetben azonban a hazai bíróságok nem állapították meg, hogy a kérelmezőt tisztán magáncél vagy személyes sérelem mozgatta. Nincs ok a kérelmező azon érvének megkérdőjelezésére, miszerint a weboldalon felvetett kérdések szakmai jellegűek voltak, és az információkat a tudásmegosztás szándékával tették elérhetővé a közönség számára.

Ami a bank által elszenvedett károkat illeti, természetesen igaz, hogy az alkalmazottak magatartásának bizonyos mértékű ellenőrzésére szükség van a szolgáltatások hatékony nyújtása, illetve az üzleti célkitűzések elérése érdekében. Ez a megfontolás fokozottan relevánsabb a jelen helyzetben, mivel a közzétett tartalom a kérelmező munkakörét érinti, és a létrejött vitathatatlanul összefügg a szerző cégen be-

lül felelősségkörével, illetve a tájékozódási lehetőségeivel. A hazai bíróságok előtt kérdésként merült fel, hogy a cikkekben közzétett információk és vélemények közvetlenül tükrözték-e a bank belső politikáját, vagy általánosabb képet adtak a fejleményekről a humánerőforrás-gazdálkodás terén. A Bíróság figyelembe vette a Kúria e tekintetben levont következtetését, amely szerint a kérelmező által megosztott információk szorosan kapcsolódtak a munkaköri feladataihoz. A hazai bíróságok annak értékelésekor, hogy az ilyen információk terjesztése hátrányos volt-e a bank számára, és igazolhatta-e a kérelmező elbocsátását, a jogos üzleti érdekek lehetséges károsodását, illetve az üzleti titkok nyilvánosságra hozatalának lehetséges következményeit alkalmazták mérceként. Így a Kúria számára az a pusztán tény, hogy a kérelmező szakértőként szerepelt a weboldalon, és szerzőként közreműködött egy humánerőforrás-menedzsmentről szóló cikkben, megjelenítve a munkája során megszerzett ismereteket, elegendő volt ahhoz a következtetéshez, hogy a kérelmező a munkáltatója kárára járt el. A Bíróság elismerte, hogy a magyar jog szerint a munkáltatóknak van bizonyos fokú mérlegelési jogköre annak eldöntésekor, hogy mely magatartások minősülnek a munkakapcsolat megzavarásának. Azonban sem a kérelmező munkáltatója, sem a Kúria nem tett semmilyen kísérletet annak bemutatására, hogy a kérdéses beszéd milyen módon érinthette hátrányosan a bank üzleti érdekeit. A Bíróság rámutatott továbbá arra, hogy a kérelmezőre meglehetősen szigorú szankciót szabtak ki, nevezetesen megszüntették a munkaviszonyát, anélkül, hogy mérlegelték volna egy kevésbé szigorú intézkedés lehetőségét.

Összefoglalásképpen: a Bíróság leszögezte, hogy a hazai hatóságok feladata az arányosság megfelelő értékelése volt, és hogy a véleménynyilvánítás szabadságát a munkáltató és a munkavállaló közötti kapcsolatokban is biztosítani kell. A Bíróság nem észlelte, hogy a szóban forgó érdekeket hazai bíróságok mérlegelték volna. A munkajogi vitát kizárólag a kérelmező és a bank közötti szerződéses feltételek alapján döntötték el, és érvénytelenítették a kérelmező hivatkozását a véleménynyilvánítás szabadságára. A fentiekre tekintettel a Bíróság kimondta, hogy a hazai hatóságok nem bizonyították meggyőzően, hogy a kérelmező elbocsátása elleni keresetének elutasítása a kérelmező véleménynyilvánítási szabadsága, valamint a munkáltatója jogos üzleti érdekeinek védelméhez való joga közötti tisztességes mérlegelésen alapult. Nem teljesítették tehát az Egyezmény 10. cikke szerinti pozitív kötelezettségeiket.

Kóczián Sándor

JEGYZETEK

1. 43624/14. számú kérelem.
2. Az EJEB 22019. március 19-én kelt ítélete.
3. A Delfi AS Észtország elleni ügye, 64569/09. számú kérelem, az EJEB 2015. június 16-án kelt ítélete. Összefoglaló: *Fundamentum* 2015/2–3, 129–135.
4. 65286/13. és 57270/14. számú kérelmek.
5. Az EJEB 2019. január 10-én kelt ítélete.
6. 38004/12. számú kérelem.
7. Az EJEB 2018. július 17-én kelt ítélete.
8. 710692/09. számú kérelem.
9. Az EJEB 2018. augusztus 28-án kelt ítélete.
10. 1413/08., 28621/11. számú kérelmek.
11. Az EJEB 2018. augusztus 28-án kelt ítélete.
12. 15428/16. számú kérelem.
13. Az EJEB 2019. október 8-án kelt ítélete.
14. 11608/15., 1257/16. számú kérelem.
15. Kúria Mfv.I.10.655/2013/6.
16. 14/2017. (VI. 30.) AB határozat [33].
17. Uott. [34].
18. Uott. [38].
19. Uott. [40].
20. Az EJEB 2019. november 5-én kelt ítélete.